Werkplaats Sociaal Domein
Zuid-Holland Zuid

Van wat al is, naar wat zou kunnen

Jongerenwerk en mentale gezondheid in Zwijdnrecht

Hafida El-Gharbaoui
David ter Avest

Colofon

Tekst: Hafida El-Gharbaoui (Hogeschool Rotterdam)
& David ter Avest (Hogeschool Inholland)

Vormgeving: Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid
Fotografie: David ter Avest (Hogeschool Inholland)

Te downloaden via www.werkplaatssociaaldomeinzhz.nl

© 2026

Alles uit deze uitgave mag, mits met bronvermelding, worden vermenigvuldigd en openbaargemaakt.

Werkplaats Sociaal Domein
Zuid-Holland Zuid

inholland hogeschool

HOGESCHOOL ROTTERDAM

Inhoud

Inleiding

1. Aanleiding 6

2. Onderzoeksopzet 11

3. Een sociale en gezonde leefomgeving 12

4. Jongeren en mentale gezondheid in Zwijndrecht 17

5. Wat werkt? 23

6. Slootje springen 29

7. Conclusie 33

8. Aanbevelingen 35

Discussie

Dankwoord

Bronnenlijst

BuurtBloeiers
Samen laten we buurten bloeien
restafval
restafval

Inleiding

Het thema ‘Samen leven’ is een van de centrale thema’s van de Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid (hierna: Werkplaats) in de periode 2023-2026. Binnen dit thema kijken we naar het samen aanpakken van maatschappelijke vraagstukken. Een van deze vraagstukken is de mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen. De mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen in Nederland staat de laatste jaren onder druk en verslechterde met name in en door de coronapandemie (Arslan et al., 2024; RVS, 2025). Hulp en ondersteuning voor jongeren en jongvolwassenen lijken in zowel beleid als praktijk voor gericht op steun voor het individu en veel minder op het ontwikkelen van steunsystemen onderling of in wijken (RVS, 2023; 2025). Terwijl juist de leefomgeving een belangrijke rol speelt bij het bevorderen en beschermen van de mentale gezondheid (Schields-Zeeman et al., 2021).

Vanuit deze veronderstelling kijken we naar de rol van de wijk in relatie tot de mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen. Dit doen we vanuit een werkteam dat bestaat uit professionals van uiteenlopende organisaties, van zorg- en welzijnsorganisaties tot onderwijs en overheid. Het project is vervolgens onderverdeeld in twee onderzoeksprojecten. Het eerste project richt zich op de Schiedamse wijk Nieuwland. Schiedam Nieuwland is een van de twee Schiedamse wijken die is opgenomen in het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Het tweede project richt zich op de gemeente Zwijndrecht. Dit onderzoeksrapport richt zich op het project in de gemeente Zwijndrecht.

1 Aanleiding

Zwijndrecht is een middelgrote gemeente in de provincie Zuid-Holland en, met ruim 44 duizend inwoners (CBS, z.d.a), onderdeel van de regio Drechtsteden. Zwijndrecht bestaat uit zes wijken, omliggende buitengebieden en de kern Heerjansdam. Enerzijds is Zwijndrecht een middelgrote gemeente en gelegen in een landelijk gebied, anderzijds kent het een overwegend sterk tot zeer sterk stedelijk karakter (CBS, z.d.b) met een relatief jonge bevolking (Gemeente Zwijndrecht, 2026). De gemeente Zwijndrecht staat de komende jaren voor grote opgaven, met name in het sociaal domein.

1.1 Een dorp met grootstedelijke problematiek

Ondanks dat de gemeente voor velen een fijne plek is om te wonen, zo schrijft De Staat van Zwijndrecht 2026, kennen relatief veel bewoners financiële zorg, zorgvragen en een relatief laag inkomen (Gemeente Zwijndrecht, 2026). Dit maakt dat Zwijndrecht een opvallende combinatie kent van een dorps karakter en grootstedelijke problematiek. Enerzijds is er sprake van een sterke infrastructuur met betrokken inwoners, vrijwilligers en maatschappelijke organisaties. Anderzijds is er in de gemeente een grote groep bewoners met een bovengemiddeld gebruik van hulp, zorg en ondersteuning (Gemeente Zwijndrecht, 2026).

De strategische ligging van Zwijndrecht nabij Rotterdam en Dordrecht brengt specifieke maatschappelijke uitdagingen met zich mee. Uit onderzoek van Circusvis (2023) blijkt dat meerdere wijken een bovengemiddelde kwetsbaarheid kennen. Daarbij is sprake van relatief veel overlast en onveiligheid ten opzichte van andere Drechtstedengemeenten, terwijl ook de sociale veerkracht onder druk staat en de situatie zich in negatieve zin ontwikkelt. Het onderzoek merkt vijftien Zwijndrechtse buurten aan als focusbuurten: buurten waar de afgelopen jaren de leefbaarheid, armoede, veiligheid en werkgelegenheid verslechterd zijn. Een recente veiligheidsmonitor liet eveneens zien dat meer inwoners vinden dat hun buurt achteruit is gegaan en dat een toename van de criminaliteit in hun buurt wordt ervaren in de afgelopen 12 maanden (Onderzoekscentrum Drechtsteden, 2026). Deze onderzoeken passen in een breder plaatje dat laat zien dat wijken van middelgrote gemeenten relatief veel kwetsbare groepen kennen en qua complexiteit niet onderdoen voor grootstedelijke wijken (Vermeij et al., 2021; M50, 2024).

Als we kijken naar de aanpak van bovengenoemde opgaven, zien we een belangrijk knelpunt. Zwijndrecht wordt wel met grootstedelijke problematiek geconfronteerd, zoals ook al in 2018 uit onderzoek bleek (Berenschot, 2018), maar ze heeft niet altijd toegang tot de financiële middelen die (wel) voor grote steden beschikbaar zijn. Dit, terwijl Zwijndrecht voor grote financiële uitdagingen staat en volgens de gemeente zelf (2026) onvoldoende geld via het gemeentefonds krijgt om haar gemeentelijke taken uit te voeren.

1.2 Gebiedsgericht werken

Het Rijk erkent sinds 2024 dat in delen van Zwijndrecht sprake is van een stapeling van problemen en heeft met de gemeente een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Deze Rijksaandacht is gekomen dankzij een actieve lobby, waaronder bezoeken aan de Tweede Kamer en hartenkreten vanuit wethouders (Algemeen Dagblad, 2023, 16 december) en het college van B&W (Jansen, 2024). Ondanks de aanwezigheid van de grootstedelijke problematiek in de gemeente en een aanhoudende Haagse lobby, is Zwijndrecht officieel geen onderdeel van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Hierdoor zijn aanvullende structurele middelen voor de aanpak van kwetsbare wijken beperkt beschikbaar. Wel mag Zwijndrecht sindsdien aansluiten bij het leer- en ontwikkelnetwerk van het NPLV. Daarnaast is er enig Rijksgeld toegezegd voor de programmaorganisatie van het gemeentelijke programma Veerkrachtige buurten (nu: Buurtbloeiers, zie 4.3) (Min Justitie en Veiligheid, 2024). Daarnaast onderhoudt Zwijndrecht contact met andere gebieden die binnen het NPLV vallen, waaronder Dordrecht-West. Desondanks blijft de gemeente nog actief lobbyen voor deelname, onder meer omdat deelname extra financiële mogelijkheden biedt.

In 2023 heeft de gemeente Zwijndrecht adviesbureau Citrusvis gevraagd onderzoek te doen naar de veerkracht in Zwijndrecht. Volgens dit onderzoek kent Zwijndrecht opvallend veel gebieden waar de veerkracht onder druk staat, waarbij de situatie bovendien de laatste jaren is verslechterd (Circusvis, 2023). Het concept van veerkracht wordt geïntroduceerd omdat het gaat over de mate waarin een wijk of buurt om kan omgaan met veranderingen. Hierbij adviseert Citrus Vis om “de juiste interventies en samenwerking een positieve impuls te geven aan zowel de aanwezige zelfredzaamheid van mensen als de aanwezige samenredzaamheid van de wijk” (Circusvis, 2023). Dit onderzoek vormde de aanleiding voor het programma ‘Veerkrachtige Buurten Zwijndrecht 2024-2040’ – een lokale variant op NPLV-programma’s.

1.3. Van veerkracht naar bloei

In januari 2024 is gestart met het programma Veerkrachtige buurten. Het programma Veerkrachtige Buurten is in doelstellingen en uitgangspunten in lijn met het NPLV en heeft, evenals het NPLV, een looptijd tot 2040. Dit langdurige karakter is volgens onderzoek ook nodig om de effecten van een dergelijke gebiedsgerichte aanpak ‘te kunnen voelen’ (Verloo & Ferier, 2021). In het programma Veerkrachtige buurten staat het samenwerken aan de sociale basis centraal en is er in het bijzonder aandacht voor bestaanszekerheid, kansengelijkheid, leefbare en veilige buurten en samenwerking over grenzen heen (Gemeenteraad Zwijndrecht, 10 juni 2025).

Het programma schrijft in zijn visie dat er samen wordt gewerkt aan het “vergroten van kansen van inwoners” en aan de fundamentele aanpak van “achterstanden en ongelijkheid”, zodat opleidingsniveau, arbeidsparticipatie en woonkwaliteit in 15 jaar stijgen (Gemeente Zwijndrecht, z.d.). Het programma is aanvankelijk opgebouwd rondom zeven pijlers en richt zich op de vijftien focusbuurten, zoals beschreven in het onderzoek van Citrusvis, om daar “de leefbaarheid en veiligheid op orde te brengen” (Coalitie Veerkrachtige buurten Zwijndrecht, 2024). Besloten is om in 2024 te starten met de aanpak van drie buurten: omgeving Kloosstraat, omgeving Planeten-

buurt en de omgeving Leeuwerikplein, Fazantplein, IJsvogelplein. Voor de omgeving Kloosstraat verschijnt eind 2024 een eerste uitwerking in de vorm van een buurtscan. Deze buurtscan heeft niet direct de veerkracht van de buurt vergroot, maar heeft door het co-creatieve karakter met name inzichten opgeleverd voor een verbeterde relatie tussen bewoners en betrokken instanties (Koersbekenners, 2024). Ook zijn inhoudelijke voorstellen aangedragen, zoals het teruggaan van zeven naar vijf pijlers binnen het programma Veerkrachtige Buurten: Leren; Werken; Gezondheid; Wonen en Veiligheid.

In 2025 heeft het programma meer structuur gekregen, is een nieuwe programmadirecteur gestart en is eind 2025 de naam veranderd in Buurtbloeiers. De naam zelf weerspiegelt een verandering in denken. Het eerdere begrip 'veerkrachtige wijken' werd als te negatief en te veel als beleidstaal ervaren. 'Buurtbloeiers', volgens enkele betrokkenen, moet een positievere en minder stigmatiserende benadering uitdrukken. De financiering van het programma is mede dankzij de middelen die de gemeenteraad beschikbaar heeft gesteld tot en met 2027 geborgd (Gemeente Zwijndrecht, 2026). Daarnaast wordt het programma mede gefinancierd vanuit de Regio Deal Drechtsteden-Gorinchem 2024-2028. Inmiddels was de coalitie uitgebreid van negen naar tien samenwerkende organisaties: gemeente Zwijndrecht, Dienst Gezondheid & Jeugd, Sociale Dienst Drechtsteden, Onderwijsgroep Zuid-Hollandse Waarden, het wijkteam van Vivera, jeugdgezondheidszorg Jong JGZ, welzijnsorganisatie Diverz, PIT kinderopvang & onderwijs en woningcorporaties Trivire en Woonkracht 10. Een stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeente, woningcorporaties, onderwijs en welzijn. Tegelijkertijd wordt gezocht naar nieuwe samenwerkingspartners, zoals bijvoorbeeld ondernemers en zorgpartijen.

Asset-Based Community Development

Asset-Based Community Development (ABCD) kan in Nederland de laatste jaren op veel aandacht rekenen (Kaulingfreks & Matthijsen, 2024). ABCD vindt haar oorsprong in het werk van community builders in de Verenigde Staten (Kretzmann & McKnight, 1993). Zij constateerden dat duurzame en succesvolle initiatieven beginnen bij het herkennen en benutten van de aanwezige kwaliteiten (assets) van bewoners, informele netwerken en lokale organisaties (Van Pelt et al., 2024). De ABCD-methode richt zich op het investeren in gemeenschappen als ecosystemen, waarbij er oog is voor de al aanwezige krachten en hulpbronnen (assets) waar bewoners over beschikken. Deze assets zijn bouwstenen voor een sterke gemeenschap (García, 2020).

ABCD wordt gekenmerkt door drie belangrijke uitgangspunten. Het is allereerst asset-based: de focus ligt op aanwezige kwaliteiten, talenten en mogelijkheden in plaats van op problemen en tekorten. Internally focused: bewoners en lokale gemeenschappen vormen het vertrekpunt van verandering en ontwikkeling. Het leiderschap ligt bij bewoners. Zoals Huygen en Fortuin (2021) stellen, betrekken zij professionals en de gemeente. Niet andersom. Ten slotte is ABCD Relationship-driven: relaties en verbindingen tussen bewoners, informele netwerken, organisaties en instituties vormen de basis voor duurzame ontwikkeling. De kwaliteit van relaties binnen een gemeenschap wordt beschouwd als een belangrijke voorwaarde voor maatschappelijke ontwikkeling. Daarnaast benadrukt de ABCD-benadering het belang van inclusie en de betekenis van de fysieke en sociale omgeving waarin mensen leven. (Van Pelt et al., 2024) . Met ABCD wordt geïnvesteerd in gemeenschappen, waarbij eerst wordt gekeken naar welke vaardigheden je van een gemeenschap kunt inzetten of noet moet versterken (Huygen & Fortuin, 2021; Kaulingfreks & Matthijsen, 2024).

Buurtbloeiers beoogt naast organisatorische veranderingen, ook een andere werkcultuur. Professionals moeten elkaar beter leren kennen, ieders eigen verantwoordelijkheid durven nemen en soms ook kritisch zijn op de manier waarop de eigen organisatie werkt. Een andere belangrijke, nieuwe toevoeging is de introductie van de ABCD-methode (zie kader).

De ABCD-methode past bij de ambitie van Buurtbloeiers om de verhouding tussen bewoners en professionals te veranderen. Dit wordt in een van de gesprekken benoemd als het overgaan van ‘klagers naar dragers’. Hiermee wordt bedoeld dat bewoners niet uitsluitend worden gezien als mensen met problemen of klachten, maar juist als mensen die zelf kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van hun buurt. De ontwikkeling van vertrouwen wordt dan ook gezien als een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle aanpak. Hoewel de verwachtingen rondom Buurtbloeiers hoog zijn, benadrukken direct betrokkenen dat de aanpak tijd nodig heeft. Een wijkaanpak vraagt immers een lange adem (Verloo & Ferier, 2021).

1.4. Jong in Zwijndrecht

Binnen het programma Buurtbloeiers hebben kinderen en jongeren een nadrukkelijke positie. De aanpak heeft het kind centraal gesteld, van -9 maanden tot 18 jaar. 'Het kind als kompas', zo luidt het uitgangspunt. Als we ons specifiek richten op de mentale gezondheid, zien we dat hierbij geen expliciete aandacht voor is. Dit, terwijl uit de Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen 2024 (GGD, 2025) blijkt dat in Zwijndrecht 15% van de jongvolwassenen zijn of haar eigen mentale gezondheid als (zeer) slecht beoordeelt, tegenover een percentage van 13% in de regio. Onderzoek van de GGD ZHZ laat zien dat vier (focus)buurten wat betreft gezondheidsproblemen slechter scoren dan het Zwijndrechts gemiddelde. Zo ligt het percentage inwoners van 18 jaar en ouder dat een depressie en/of angststoornis veel hoger (respectievelijk 16%, 20%, 20% en 22%) dan het gemiddelde van 9% in Zwijndrecht (Van Veelen et al., 2025). Verkennende gesprekken geven een beeld bij deze percentages. Zo wordt benoemd dat de gemeente relatief veel jongeren met internaliserende problematiek kent. Daarbij worden onder andere thuiszittende jongeren genoemd, zowel jongeren met als zonder startkwalificatie. Deze jongeren vormen een bijzondere uitdaging voor het jongerenwerk. Zij zijn immers niet noodzakelijk zichtbaar op straat en zoeken niet vanzelfsprekend een jongerenvoorziening op. Veel beleidsaandacht gaat, zo wordt benoemd, vooral naar jongeren die overlast veroorzaken in de wijk en naar risicogroepen waarbij veiligheid, criminaliteit en preventie centraal staan. Zo zijn bij de gemeente vijftig zogeheten high-profile jongeren in beeld.

De grootstedelijke problematiek in de gemeente en de relatief jonge bevolking met mentale kwetsbaarheden maken dat we verder inzoomen op de situatie van jongeren en jongvolwassenen. Deels ligt hier een taak voor de GGD ZHZ, die ook wordt opgepakt in het meerjarenprogramma. De GGD ZHZ werkt aan een 'positief en veilig klimaat' voor jongeren en jongvolwassenen door in te zetten op de thema's mentale gezondheid, verslavingspreventie en seksuele gezondheid (GGD ZHZ, 2024). Voor de uitvoering is het jongerenwerk een belangrijke samenwerkingspartner. In Zwijndrecht spelen hierin zowel METS als Diverz een belangrijke rol. METS is een sociale onderneming in Zwijndrecht die jongeren stimuleert om hun talenten te ontdekken, zich maatschappelijk in te zetten en actief deel te nemen aan de samenleving. Diverz is een brede welzijnsorganisatie die in Zwijndrecht de gemeentelijke opdracht voor het welzijnswerk uitvoert. Dit houdt onder meer het beheer van de wijkgebouwen in, als ook het jongerenwerk. Deze twee organisaties kennen verschillende uitgangspunten en werkwijzen, bij een en dezelfde doelgroep. Op welke wijze kunnen zij elkaars werk versterken? En op welke wijze wordt momenteel gewerkt aan mentale gezondheid in de gemeente?

Het doel van dit verkennende onderzoek is om de condities te onderzoeken die ondersteuning op wijkniveau aan jongeren en jongvolwassenen met een mentale kwetsbaarheid mogelijk maken in Zwijndrecht. De centrale vraagstelling van dit project luidt dan ook: Op welke wijze kunnen METS en Diverz werken aan de mentale gezondheid van jongeren in Zwijndrecht?

2 Onderzoeksopzet

Dit onderzoek is verkennend van aard en kent een kwalitatief karakter. Het doel van dit project is om de condities te onderzoeken die ondersteuning op wijkniveau aan jongeren en jongvolwassenen met een mentale kwetsbaarheid mogelijk maken in Zwijndrecht. Hierbij wordt specifiek gekeken naar twee organisaties in de gemeente Zwijndrecht: Diverz en METS.

CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG

Op welke wijze kunnen METS en Diverz omgaan met de mentale gezondheid van jongeren in Zwijndrecht?

Aan de hand van de volgende deelvragen wordt de hoofdvraag beantwoord:

- Wat is er bekend over de mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen?
- Wat is de huidige situatie van het jongerenwerk in Zwijndrecht?
- Wat zijn belemmerende en bevorderende factoren bij de huidige werkwijzen van METS en Diverz?
- Wat is er nodig in de aanpak van mentale gezondheid?

Om de eerste deelvraag te beantwoorden wordt middels een literatuurstudie stilgestaan bij mentale gezondheid. Hierbij worden de belangrijkste ontwikkelingen in kaart gebracht, kort stilgestaan bij de rol van de leefomgeving en bij wat werkt in de aanpak van mentale gezondheidsproblematiek. Hierbij is zowel aandacht voor sociale, ruimtelijke als organistatorische factoren.
Om de tweede deelvraag te beantwoorden wordt de huidige situatie van het jongerenwerk in Zwijndrecht in kaart gebracht. Naast het bestuderen van beleid en relevante documenten, is op basis van observaties in de gemeente een globaal beeld gekregen van de huidige situatie van de leefomgeving.
Bij de derde deelvraag wordt verder ingezoomd op de werkwijze van Diverz, METS en andere relevante programma's. Hiertoe vormen zes interviews met betrokkenen een belangrijke bron van informatie. Het doel van de interviews is Daarnaast zijn verschillende activiteiten in de gemeente bezocht, waaronder een jongereninloop, burenopruimdag, de presentatie van een Escaperoombox, een werksessie van programma Veerkrachtig Zwijndrecht en een bijeenkomst van Zwijndrecht Rookvrij.
Tot slot is voor de laatste deelvraag een workshop gehouden om de huidige samenwerking in kaart te brengen en om te zoeken naar wat nodig is. Dit is de workshop 'Slootje springen', ontwikkeld door de Werkplaats (Hobbelen et al., 2025). Deze workshop is ontwikkeld aan de hand van onderzoek naar de samenwerking tussen het medisch en het sociaal domein. Deze workshop richt zich op het vergroten van het inzicht in samenwerkingsverbanden en het ophalen van handvatten om transprofessioneel samenwerken te verbeteren.

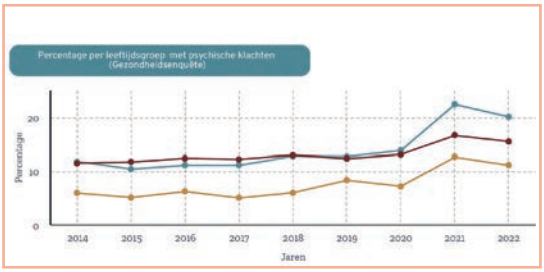
3 Een sociale en gezonde leef-omgeving

Voordat we verder inzoomen op de specifieke ontwikkelingen in Zwijndrecht, kijken we eerst naar wat er bekend is over de mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen[1]. Hierbij richten we ons in het bijzonder op de sociale en ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving en de rol van ondersteuningsstructuren in een wijk.

3.1 Mentale gezondheid onder druk

De mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen in Nederland staat onder druk. Mentale gezondheid is "de manier waarop je je verhoudt tot jezelf en anderen, en hoe je omgaat met de uitdagingen van het dagelijks leven. Tegelijkertijd gaat het ook over hoe jij en anderen in de samenleving dit ervaren" (Van Bon-Martens et al., 2022, p. 2). De Wereldgezondheidsorganisatie omschrijft mentale gezondheid als "een staat van welbevinden waarin het individu zijn of haar capaciteiten realiseert, kan omgaan met de normale stress van het leven, productief en vruchtbaar kan werken en in staat is om bij te dragen aan zijn of haar gemeenschap" (in: Shields-Zeeman et al., 2021). Mentale gezondheid gaat over de manier waarop je je verhoudt tot jezelf en anderen, en hoe je omgaat met de uitdagingen van het dagelijks leven (Van Bon-Martens et al., 2022).

Recente onderzoeken beschouwen mentale gezondheid als een multidimensionaal begrip, bestaande uit zowel negatieve aspecten (risicofactoren) zoals angst of depressieve symptomen, als positieve aspecten (beschermende factoren) zoals levenstevredenheid of geluk (Keyes, 2002; 2005; Iasiello et al., 2020; Mason Stephens et al., 2023; Trimbos-instituut, 2022). Het gaat hierbij dus zowel om fysiek, mentaal als sociaal-maatschappelijk welzijn. Bij de mate waarin mensen mentale gezondheid ervaren spelen sociale factoren dan ook een grote rol (Arslan et al., 2024). In dit onderzoek wordt het begrip mentale kwetsbaarheid in de breedst mogelijke zin gebruikt om recht te doen aan de vele facetten ervan. De mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen neemt al enige tijd meer dan bij volwassenen af door onder meer sociale media, prestatiedruk, middelengebruik, discriminatie, armoede en corona (Arslan et al., 2024). Sinds 2024, na de coronacrisis, lijkt de situatie licht te verbeteren (RIVM, 2024b).

Figuur 4. Ontwikkeling psychische klachten (Arslan et al., 2024)

Figuur 5. Verbetering mentale gezondheid (GGD & RIVM, 2024b)

1 Dit hoofdstuk is een bewerking van het gelijknamige hoofdstuk uit de rapportage 'De wijk als steunstructuur'.

3.2 Van individu naar gemeenschap

Bij de aanpak van mentale gezondheid ligt de focus grotendeels op het individu, zoals de behandeling of begeleiding van mensen met mentale problemen en op het voorkomen van mentale problemen (RVS, 2025). Het gaat vaak om interventies die gericht zijn op doelgroepen, zoals trainingen voor jongeren, mentorprogramma's, laagdrempelige (online) hulp gericht op zelfregie en zelfregulatie of om het verbeteren van het zorgaanbod (NJi, 2020; RVS, 2025). Tegelijkertijd vraagt het werken aan mentale gezondheid ondersteunende relaties en structuren. Een sociale omgeving en positieve sociale relaties fungeren als een beschermende factor bij het omgaan met tegenslagen en verhogen het mentale welbevinden van jongeren (Chu et al., 2010; Winsemius et al., 2016; Nji, 2018; Schields-Zeeman et al., 2021; Van Baar et al., 2022). Jongeren die zich gesteund voelen door hun omgeving ontwikkelen eerder een gezond zelfbeeld, ongeacht de mate van deze ondersteuning. Sociale relaties en zelfwaardering versterken elkaar bovendien gedurende het hele leven: hoe beter de sociale relaties, hoe positiever het zelfbeeld, en vice versa (Kovács et al., 2021). Kovács et al. (2021) noemen dit de combinatie van assets en rescources: zowel individueel als collectief. Bij de focus op het individu zijn immers nodige kanttekeningen te plaatsen. Of zoals de RVS (2022, p. 39) het verwoordt, "als we bij jongeren met gezondheidsachterstanden een appel doen op eigen kracht en eigen verantwoordelijkheid, kan dat averechts uitpakken. De sociale omstandigheden blijven zo buiten schot en de stempel 'eigen schuld, dikke bult' komt dan al gauw om de hoek kijken".

De RVS (2023) is kritisch op het mobiliseren van sociale netwerken rondom het individu, in plaats van een focus op het structureel creëren van sociale steunstructuren. Dit, omdat de inzet van sociale netwerken vaak tijdelijk van aard is en op het individu gericht. In dit onderzoek richten we ons dan ook vooral op de recources: de sociale omgeving, gemeenschap en steunstructuren die jongeren en jongvolwassenen ondersteunen. Waar bij kinderen hiervoor een belangrijke rol ligt voor ouders, verzorgers, scholen en GGD (vgl. Trimbos Instituut, 2024), zijn jongeren en jongvolwassenen meer aangewezen op wat de buurt of de wijk hen te bieden heeft.
Jongeren en jongvolwassenen hebben doorgaans een sterke binding met de buurt waar ze wonen, met name in wijken waar sprake is van sociaal-maatschappelijke problematiek (Wijntuin, 2019). Juist daar biedt de straat, de buitenruimte in een buurt, ruimten om een eigen plek te creëren, zichzelf te kunnen zijn en je identiteit te kunnen ontwikkelen (Wijntuin, 2019). De straat en de openbare ruimte vormen volgens Matthews (2003) een soort van overgangsgebied tussen kind en volwassene. Naast bindingen met een plek komen in de buurt verschillende bindingen met de ander tot stand. Sterke bindingen, bijvoorbeeld binnen families, zwakke bindingen, zoals burenhulp, en losse bindingen, zoals het groeten van iemand op straat (Wessendorf, 2014; Tersteeg, 2017; Blokland, 2017; Albeda, 2020). Al deze typen bindingen zijn van belang om te zorgen voor het gevoel onderdeel te zijn van een groter geheel, en nodig om te komen tot een sterke betrokkenheid bij een gemeenschap (Kaulingfreks & Matthijssen, 2024).

3.3 Een groene, gezonde leefomgeving

Naast de gemeenschap speelt de leefomgeving een belangrijke rol bij het bevorderen en beschermen van de mentale gezondheid (Schields-Zeeman et al., 2021; Van Veelen et al., 2025). Er is een bewezen interactie tussen gezondheid enerzijds en de fysieke leefomgeving anderzijds. Uit onderzoek blijkt dat de fysieke leefomgeving een van de hoofdvariabelen is die de gezondheid van mensen beïnvloedt, naast factoren zoals leefstijl, biologische aspecten en sociaaleconomische status (Hoorn et al., 2023). Elementen in de leefomgeving, zoals een goede luchtkwaliteit, de aanwezigheid van wandelpaden en groen, dragen bij aan een gezondere wijk voor haar bewoners (RLI, 2018; Ministerie van VWS, 2020; 2022; RIVM, 2024a).

In het bijzonder heeft groen in de woonomgeving een algemeen positief effect dat meetbaar is aan lagere cortisolniveaus. Dit verlaagt de kans op stressstoornissen, heeft een rustgevend effect en wordt bovendien geassocieerd met positievere emoties en meer ontspanning, vooral onder mensen met mentale problemen of stress (RIVM, 2024a; 2021; Hertog et al., 2022). Daarnaast tonen verschillende studies aan dat groen in de nabijheid van de woonomgeving positief samenhangt met een betere slaapkwaliteit en een gezond slaapritme. Bij kinderen zijn de effecten van groen op cognitieve prestaties het meest uitgesproken, met een vermindering van emotionele en gedragsproblemen als resultaat (RIVM, 2024a; Hertog et al., 2022).

Groen is echter niet altijd een bron van gezondheid. Denk aan 'kijkgroen' dat een bron van stress en onveiligheid zijn en niet uitnodigt tot ontmoeting of beweging, maar slechts fungeert als doorgangsplek (Maas et al., 2008; Horstman & Knibbe, 2022). Daarnaast zijn er aanwijzingen dat mensen die in wijken met een lage sociaaleconomische status wonen minder gebruikmaken van groen, terwijl juist deze groep er het meeste voordeel van zou kunnen hebben. Deze wijken hebben vaak minder groen of groen van lagere kwaliteit, dat bovendien openbaar is en gedeeld moet worden met andere bewoners. Daarom is het belangrijk dat het beschikbare groen aansluit bij de behoeften van de bewoners zelf (Hertog et al., 2022).

3.4 Een sterke sociaal-fysieke infrastructuur

Naast een gezonde leefomgeving is de sociale kwaliteit van de leefomgeving belangrijk om positieve invloed te hebben op de mentale gezondheid van bewoners. Sociale kwaliteit gaat over de kwaliteit van het leven van individuele mensen in wisselwerking met de kwaliteit van hun sociale omgeving (Verharen, 2020). Samenleven in een wijk hangt nauw samen met de kwaliteit van de lokale sociale omgeving. Een leefomgeving waar sprake is van een sociale basis, een soort sociaal weefsel of humuslaag die het voor eenieder mogelijk maakt om zich optimaal te kunnen ontplooien en waar men op terug kan vallen (Britt et al., 2022).

De sociaal-fysieke infrastructuur vormt een belangrijk fundament voor deze sociale basis. De sociaal-fysieke infrastructuur[2] kent uiteenlopende definities die met elkaar gemeen hebben dat er sprake is van een verzameling van fysieke plekken die allerlei vormen van sociale verbindingen, sociale interactie en persoonlijke ontplooiing mogelijk maken (Ter Avest, 2024). Deze plekken kunnen een positieve invloed hebben op de ontplooiingsmogelijkheden van met name bewoners

2 Internationaal gezien wordt veelal gesproken over sociale infrastructuur (Klinenberg, 2018; Latham & Layton, 2019), in Nederland wordt eveneens het begrip sociaal-fysieke infrastructuur gebruikt om zo het ruimtelijke, fysieke karakter van dit concept te benadrukken (Ter Avest, 2024).

in kwetsbare posities. De sociaal-fysieke infrastructuur gaat over plekken met een sterk publiek, formeel karakter, zoals buurthuizen, bibliotheken, sportvelden en scholen. Maar ook over plekken met een semi-publiek en meer informeel karakter, zoals de stoep, binnenplaatsen, wijktuinen, speeltuinen en parken. En over plekken die op het oog minder publiek lijken, zoals kappers, restaurants, cafés en gebedshuizen.

De afgelopen decennia is deze sociaal-fysieke infrastructuur in veel wijken en buurten verwaarloosd, terwijl verschillende onderzoeken laten zien hoe belangrijk deze infrastructuur is voor gemeenschappen, wijken en buurten (Klinenberg, 2018). Verschraling van het voorzieningenaanbod verkleint mogelijkheden voor gemeenschappen om zich te organiseren (Rozema & Nouws Keij, 2024) en voor bewoners om anderen te ontmoeten, ondersteuning te ontvangen of zich in te zetten voor de buurt (Pinkster, 2022; RLI, 2020). Gevarieerde én toegankelijke voorzieningen in de directe omgeving zijn bepalend voor het onderlinge contact tussen mensen, voor hun kansen om vooruit te komen en voor de veerkracht van hun wijk (Britt et al., 2024). Dit geldt voor jongeren en jongvolwassenen, ook zij zijn gebaat bij de aanwezigheid van laagdrempelige voorzieningen, zo stelt de Hervormingsagenda Jeugd (Rijksoverheid, 2023).

3.5 Samenlevingsopbouw voor hernieuwd partnerschap

Naast een sterke sociaal-fysieke infrastructuur is het ook van belang dat er in samenspel door organisaties en (bewoners)initiatieven actief wordt gewerkt aan de sociale kwaliteit in een wijk. Het idee van samenlevingsopbouw is hierin relevant om te noemen. In het sociaal domein zien we de laatste jaren hernieuwde aandacht voor samenlevingsopbouw (Vereniging Canon sociaal werk, 2021), juist ook als tegenreactie op het idee van eigen verantwoordelijkheid en persoonlijke ontwikkeling (Spit, 2022). Samenlevingsopbouw gaat volgens Engbersen et al. (2021) over drie ontwikkelingen. Allereerst over het verbinden en versterken van zichtbare en onzichtbare bestaande netwerken. Hierbij is ontgrenzend handelen (vgl. Reynaert et al., 2023) van belang: werken over geografische en bestuurlijke grenzen, maar ook over de grenzen van de eigen instantie, geldpotjes, specialismen en hulpaanbod. Hierbij zien we een rol voor organisaties binnen zorg en welzijn, maar juist ook binnen de domeinen van kunst, cultuur, groen en duurzaamheid. Samenlevingsopbouw gaat ten tweede over het versterken van vertrouwen en binding met elkaar en met de overheid. Dit vraagt om herstel van het partnerschap tussen overheid en bewoners, waarbij bewoners (weer) macht en zeggenschap krijgen over hun leefomgeving (Gradener & de Jong, 2024). Ten slotte gaat samenlevingsopbouw over het versterken van de sociaal-fysieke infrastructuur, zoals beschreven in paragraaf 3.3.

3.6 Deelconclusie

Het verhogen en beschermen van mentale gezondheid vraagt, juist ook bij jongeren en jongvolwassenen, om inzet op gemeenschaps- en collectiefniveau. Het investeren in een gezonde en sociale leefomgeving, met een sterke sociaal-fysieke infrastructuur, biedt jongeren en jongvolwassenen een buurt of wijk die voor hen ondersteunend kan zijn. Inzetten op samenlevingsopbouw helpt om deze sociale structuren te creëren en te versterken, waarbij moeten worden ingezet op hernieuwd partnerschap tussen bewoners en professionals.

4

Jongeren en mentale gezond heid in Zwijndrecht

In dit hoofdstuk beantwoorden we de tweede deelvraag en kijken we naar de huidige situatie in de gemeente Zwijndrecht. Hierbij staan we stil bij de relevante beleidsontwikkelingen, de leefomgeving en het jongerenwerk in de gemeente in relatie tot mentale gezondheid..

3.1. Sociaal-fysieke infrastructuur

Zoals hoofdstuk 3 heeft laten zien, speelt de leefomgeving een belangrijke rol bij het werken aan mentale gezondheid. Voor jongeren wordt de leefwereld groter naarmate zij ouder worden, vooral vanaf ongeveer twaalf en vervolgens zestien jaar (persoonlijke communicatie, 9 juli 2026). Voor jongeren met mentale kwetsbaarheid kan juist het tegenovergestelde gebeuren: hun leefwereld wordt kleiner. Daarom is het van belang dat de fysieke omgeving mogelijkheden biedt voor laagdrempelige ontmoeting. Als we kijken naar de rol en kwaliteit van de leefomgeving, zien we enerzijds verschillende kwaliteiten in de gemeente Zwijndrecht aanwezig: relatief veel buitenruimte en groen, en er zijn verschillende plekken waar sport, activiteiten en ontmoeting kunnen plaatsvinden. De fysieke leefomgeving wordt in algemene zin als ‘op orde’ beschouwd. Kwalitatieve observaties bevestigen dit beeld. Op verschillende momenten, en in verschillende wijken, zien we in de gemeente ruimte voor ontmoeting en sport. Een aantal wijken zijn ruim opgezet met ruim 150 speelplekken en jongerenontmoetingsplekken (Gemeente Zwijndrecht, z.d.). Desondanks ziet de gemeente nog kansen in het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte en woonomgeving, juist ook bij buurten met veel corporatiebezit (Gemeente Zwijndrecht, 2026).

Laten we ons eerst richten op de woonomgeving. In de gemeente zijn verschillende wijkgebouwen, waaronder de zes locaties die door Diverz worden beheerd. Op elk van deze locaties is er een aanbod van activiteiten. Het overgrote deel is gericht op volwassenen en senioren, een klein deel op jeugd. Zoals een inloop voor jongeren vanaf 17 jaar in Hart van Meerdervoort, een huis-

werkbrigade voor 12-18 jaar in Kubiek en een meidenhuiskamer in Klankbord. Activiteiten ten behoeve van mentale gezondheid zijn zeer beperkt en bovendien gericht op volwassenen, zoals yoga en meditatie. Naast de wijklocaties van Diverz zien we ook dat woningcorporaties ontmoeting faciliteren, zoals bij de Kapiteinsflats in de wijk Kort Ambacht. Naast een wijkondersteuningspunt in een van de flats, is onderin een van de flats Het Bewonerskompas geopend. Door samenwerking tussen woningcorporatie Trivire en Diverz zijn op deze ontmoetingsplek onder andere een soepinloop, mamacafé en andere ontmoetingsactiviteiten en wordt er ruimte geboden voor ideeën en behoeften uit de buurt zelf.

Ondanks de komst van een ontmoetingsplek als Het Bewonerskompas zien we dat veel sociaal-fysieke infrastructuur in de gemeente sterk onder druk staat. Ingegeven door de gemeentelijke bezuinigingen, het 'ravijnjaar', staan veel ontmoetingsplekken op de nominatie om te worden herontwikkeld of afgestoten. Dit gaat om onder andere jongerencentrum Mikado, jeugdhonk Heerjansdam, muziekcentrum Diverzity, wijkgebouwen Wentelwiek en 't Klankbord en verschillende verenigingsgebouwen (Gemeente Zwijndrecht, 2026).

Als we ons richten op de instanties die in de gemeente werken aan de ontwikkeling van jongeren en jongvolwassenen, zien we dat er momenteel verschillende partijen actief zijn op het gebied van jongerenwerk. De grootste partij is Diverz, de welzijnsorganisatie die de gemeentelijke welzijnsopdracht uitvoert. METS is een sociale onderneming die met name in Walburg actief is. Daarnaast zijn er in de gemeente straatcoaches actief, die apart door de gemeente worden ingehuurd. En tot slot zijn er op middelbare scholen professionals van Choice actief. De wijkteams in de gemeente, Vivera Sociaal Wijkteams geheten, lijken zich in grote mate te richten op kinderen en op volwassenen en ouderen. In dit hoofdstuk richten we ons specifiek op Diverz en METS.

4.2 METS

METS (voorheen Stichting Jong Zwijndrechtse Waard) is een jongerenorganisatie in Zwijndrecht die jongeren stimuleert om hun talenten te ontdekken, zich maatschappelijk in te zetten en actief deel te nemen aan de samenleving. De naam METS staat symbool voor het laten horen van de stem van jongeren en gelooft in "de kracht van jongeren" (METS, z.d.). De organisatie biedt een veilige omgeving waarin jongeren kunnen groeien, leren en zich ontwikkelen. METS is een sociale onderneming die grotendeels werkt met donaties en inkomsten uit de verhuur van ruimtes. Sinds 2026 beheert METS het voormalig kerkgebouw De Hoeksteen in de wijk Walburg. De organisatie richt zich op jongeren tussen de 12 en 30 jaar en heeft in de afgelopen jaren een hechte community opgebouwd waarin jongeren elkaar kunnen ontmoeten, ervaringen kunnen delen en ondersteuning kunnen vinden.

De maandelijkse bijeenkomsten, de zogeheten meet-ups, bestaan uit gezamenlijk eten, activiteiten en gesprekken. Via een groepsapp worden jongeren uitgenodigd; de community bestaat uit ongeveer 30 tot 40 jongeren, waarbij doorgaans 10 tot 15 jongeren deelnemen aan de maandelijkse bijeenkomsten. Daarnaast zijn er activiteiten zoals een jongerendebat, Maatschappelijke Diensttijd-projecten, een vrijwilligersreis naar Italië en activiteiten met het nabijgelegen Winkelcentrum Walburg.

METS gaat uit van de kracht, talenten en mogelijkheden van jongeren. De organisatie gelooft dat iedere jongere ertoe doet en een waardevolle bijdrage kan leveren aan de maatschappij. Centraal staat het bieden van kansen, het versterken van zelfvertrouwen en het creëren van een plek waar jongeren zich gehoord en gezien voelen. De visie komt tot uitdrukking in een werkwijze waarin professionals niet boven jongeren staan, maar naast hen. Zij streven naar gelijkwaardigheid, nabijheid en oprechte aandacht. Hierdoor ontstaat een omgeving waarin jongeren zichzelf kunnen zijn en zich veilig voelen om vragen, zorgen en dromen te delen. De professionals kijken niet naar problemen of beperkingen, maar naar de mogelijkheden, interesses en talenten van jongeren. De vraag “Wat kun jij?” staat centraal in plaats van “Wat gaat er mis?” In de praktijk betekent dit dat professionals tijdens gesprekken eerst onderzoeken waar een jongere energie van krijgt, wat iemand leuk vindt en welke kwaliteiten aanwezig zijn. Wanneer jongeren bijvoorbeeld niet weten welke opleiding of baan zij willen kiezen, wordt samen gekeken naar interesses en talenten om vervolgstappen te bepalen. Ook binnen vrijwilligerswerk en maatschappelijke projecten wordt aangesloten bij de kwaliteiten van jongeren.

METS vindt het belangrijk dat jongeren actief deelnemen aan de samenleving. Jongeren worden betrokken bij activiteiten, maatschappelijke projecten en buurtinitiatieven. Via een community-app worden jongeren uitgenodigd voor maandelijkse bijeenkomsten. Tijdens deze ontmoetingen eten jongeren samen en ondernemen zij activiteiten zoals sport, spellen en groepsgesprekken. Daarnaast worden jongeren ingezet bij maatschappelijke initiatieven, zoals het ondersteunen van ouderen, boodschappen doen voor kwetsbare bewoners of helpen bij tuinonderhoud. De begeleiding is gericht op het versterken van eigen regie, zelfvertrouwen en verantwoordelijkheid. Jongeren worden gestimuleerd actief keuzes te maken en zelf oplossingen te vinden. Tijdens coachingstraject wordt daarom gewerkt aan het vergroten van zelfinzicht, sociale vaardigheden en zelfstandigheid.

De coaching van METS is voornamelijk gericht op jongeren met lichte psychosociale vragen die niet binnen specialistische hulpverlening vallen. Vaak gaat het om jongeren die worstelen met onzekerheid, eenzaamheid, sociale vaardigheden, identiteitsontwikkeling of toekomstvragen. De meeste trajecten bestaan uit meerdere gesprekken waarin praktische doelen centraal staan. Wanneer tijdens de begeleiding blijkt dat er sprake is van complexere problematiek, wordt samengewerkt met of doorverwezen naar het sociaal wijkteam of andere gespecialiseerde organisaties. De methodische werkwijze van METS komt ook tot uiting in de samenwerking met scholen en wijkpartners. Op verschillende middelbare scholen zijn METS-professionals aanwezig in een lokaal met een huiskamer-setting. Jongeren kunnen hier vrijwillig binnenlopen en huiswerk maken, ontspannen of een gesprek aangaan. Door de vele samenwerkingen van METS kunnen signalen vroegtijdig worden opgepakt en kan passende ondersteuning worden geboden.

4.3 Diverz

In Zwijndrecht heeft Diverz de gemeentelijke opdracht voor het welzijnswerk. Dit houdt onder meer het beheer van zes wijklocaties, als ook het jongerenwerk. Diverz is een welzijnsorganisatie die zich richt op het versterken van de eigen kracht en de zelfredzaamheid van inwoners, en werkt aan welzijn en leefbare wijken voor iedereen in Zwijndrecht (Diverz, z.d.). Diverz is als

brede welzijnsorganisatie stevig verankerd in verschillende wijken in Zwijndrecht. De wijklocaties spelen hierin een belangrijke rol. Want anderzijds leidt dat Diverz in beperkte mate ambulant werkt, maar met name aanbodgericht vanuit de wijklocaties (Rekenkamer Zwijndrecht, 2023). De verankering in verschillende wijken staat momenteel onder druk. In 2026 is de jaarlijkse subsidie[3] met 15% verlaagd, waarbij de gemeente Diverz heeft geadviseerd om "de focus te verleggen van gebiedsgericht naar doelgroepgericht werken", zich te focussen op specifieke wijken als Noord en Kort Ambacht en de inzet op andere wijken te verminderen (Gemeente Zwijndrecht, 2025a). Mede door deze bezuinigingen is Diverz op een aantal punten in 2026 anders gaan werken. Zo zijn er vakgroepen in plaats van integrale welzijnsteams en is de ABCD-methode onder professionals geïntroduceerd (zie kader in Hoofdstuk 1).

Een centraal uitgangspunt van Diverz is het versterken van de eigen kracht van inwoners. Binnen het jongerenwerk betekent dit dat jongeren niet alleen deelnemen aan activiteiten, maar ook worden gestimuleerd om zelf initiatief te nemen. Hierdoor leren zij samenwerken, verantwoordelijkheid nemen en zich inzetten voor hun omgeving. Dit is in lijn met de ABCD-methodiek die Diverz recentelijk in haar werk heeft opgenomen, al blijven de professionals in de lead. De ABCD-methodiek benadrukt het belang van wijkgericht werken. Dit komt duidelijk naar voren in de werkwijze van het jongerenwerk in Kort Ambacht. De jongerenwerker kent de wijk goed en heeft zicht op de sociale omstandigheden waarin jongeren opgroeien. Hoewel problemen niet altijd direct zichtbaar zijn, wordt door gesprekken met jongeren en bewoners duidelijk welke uitdagingen er spelen. De jongerenwerkers signaleren behoeften en ontwikkelingen binnen de wijk en stemmen hun activiteiten daarop af.

Preventie is eveneens een centraal uitgangspunt binnen de werkwijze van Diverz. Naast het organiseren van activiteiten hebben jongerenwerkers een belangrijke signalerende functie. Door regelmatig contact met jongeren bouwen zij vertrouwensrelaties op en krijgen zij inzicht in situaties die mogelijk om ondersteuning vragen. Hierbij wordt actief samengewerkt met onder andere woningcorporaties, de gemeente, wijkregisseurs, boa's, wijkagenten, zorgcoördinatoren en de eerder genoemde straatcoaches. Iedere zes weken vindt overleg plaats waarin signalen uit de wijk worden besproken en informatie wordt uitgewisseld. Ook wordt nauw samengewerkt met het wijkteam, dat regelmatig aanwezig is op de wijklocaties. Wanneer jongeren meer specialistische ondersteuning nodig hebben, kunnen zij via deze samenwerkingspartners worden doorverwezen naar passende hulp. Ten slotte werkt Diverz steeds meer samen met scholen. Op verschillende middelbare scholen zijn jongerenwerkers aanwezig die signalen kunnen oppakken en ondersteuning kunnen bieden. Hierdoor wordt de verbinding tussen school, wijk en jongerenwerk versterkt.

De praktijk van het jongerenwerk bij Diverz sluit nauw aan bij de methodische uitgangspunten van de organisatie. Jongerenwerkers zetten in op het versterken van de eigen kracht van jongeren, stimuleren meedoen, werken wijkgericht, signaleren vroegtijdig problemen en werken samen met andere organisaties. Kanttekening hierbij is dat het hierbij vooral gaat om jongeren die zelf naar de wijklocaties komen of een risicogroep vormen. Er lijkt minder tijd en ruimte te zijn om jongeren te bereiken die kampen met mentale kwetsbaarheden. De nadruk ligt daarbij op het opbouwen van relaties en het bieden van betekenisvolle begeleiding door jongeren een veilige plek te bieden, naar hen te luisteren en hen actief te betrekken bij activiteiten en initiatieven.

3 Diverz kreeg in 2025 een vaste subsidie van € 2.252.060 en voor € 415.645 aan incidentele projectsubsidies (Gemeente Zwijndrecht, 2025b).

4.4 Deelconclusie

Zwijndrecht beschikt als gemeente over veel potentiële kwaliteiten, zowel in de fysieke leefomgeving als in de aanwezige organisaties. Denk hierbij aan veel groen, openbare ruimte, speelplekken en organisaties die zich op jongeren richten. Diverz bereikt door haar aanbod vooral jongeren die zichtbaar aanwezig zijn en gebruikmaken van wijkvoorzieningen. Dit aanbod is vrij 'standaard' en soms ook gendernormatief. De onlangs geadopteerde ABCD-methodiek biedt voor Diverz perspectief op meer vraaggericht werken, waarbij bestaande kwaliteiten en initiatieven centraal staan. METS bereikt juist jongeren die minder zichtbaar zijn en vaak op eigen initiatief ondersteuning zoeken. De methodische werkwijze van METS wordt gekenmerkt door een relationele en presentiegerichte benadering, waarin laagdrempeligheid, gelijkwaardigheid en persoonsgerichte aandacht centraal staan. Wat betreft het thema mentale gezondheid lijkt er op structurele basis in geringe mate aandacht te zijn voor jongeren of jongvolwassenen, behalve bij sommige specifieke activiteiten van METS.

Ten slotte zijn er methodisch ook enkele duidelijke overeenkomsten. Zowel de presentie-benadering van METS als de ABCD-aanpak van Diverz vertrekken vanuit vertrouwen, relaties en het benutten van aanwezige krachten. Beide benaderingen gaan uit van mogelijkheden in plaats van problemen en benadrukken het belang van betrokkenheid en eigenaarschap. Het verschil is dat presentie zich vooral richt op de individuele relatie tussen professional en jongere, terwijl ABCD zich meer richt op de gemeenschap en sociale netwerken binnen de wijk.

AED
in dit gebouw
aanwezig
Niet over jongeren
MAAR MET(S)
JONGEREN

5 Wat werkt?

Op basis van de gevoerde gesprekken wordt in dit hoofdstuk inzicht gegeven in factoren die het werken met jongeren aan mentale gezondheid bevorderen of juist belemmeren. Uit de interviews blijkt dat zowel Diverz als METS vanuit een eigen methodische benadering werken, maar daarbij vergelijkbare uitgangspunten hanteren.

5.1 Jongerenwerk en mentale gezondheid

Zoals hoofdstuk 3 heeft laten zien, is de aandacht voor mentale gezondheid onder jongeren de afgelopen jaren sterk toegenomen. Binnen hedendaagse benaderingen wordt mentale gezondheid gezien als een dynamisch proces waarin jongeren leren omgaan met uitdagingen, betekenisvolle relaties ontwikkelen en actief participeren in de samenleving. Vanuit deze visie ontstaat steeds meer aandacht voor de rol van jongerenwerk als beschermende factor in het bevorderen van mentaal welzijn: primair gericht op behandeling of diagnostiek, maar ook op ontwikkeling, participatie en empowerment van jongeren (Elsen & Ord, 2023). Hierbij worden jongeren niet voornamelijk gezien vanuit hun kwetsbaarheden en tekortkomingen, maar gaat het jongerenwerk uit van de mogelijkheden, talenten, capaciteiten en ontwikkelkansen van jongeren.

Een belangrijke werkzame factor binnen jongerenwerk is het relationele karakter ervan. Uit het onderzoek van Elsen en Ord (2023) blijkt dat betekenisvolle relaties tussen jongeren en jongerenwerkers een cruciale bijdrage leveren aan het welzijn van jongeren. Jongeren ervaren jongerenwerkers als toegankelijke en betrouwbare volwassenen die oprecht geïnteresseerd zijn in hun leefwereld. Deze relaties worden gekenmerkt door vertrouwen, wederzijds respect en gelijkwaardigheid. Wanneer jongeren zich gehoord, gezien en geaccepteerd voelen, ontstaat er ruimte om ervaringen, zorgen en gevoelens bespreekbaar te maken. De relatie zelf fungeert daardoor als een belangrijke interventie die kan bijdragen aan het versterken van zelfvertrouwen, emotionele veiligheid en sociale verbondenheid.

Naast relationeel werken vormt empowerment een belangrijke pijler binnen het jongerenwerk. Empowerment verwijst naar het proces waarbij jongeren meer regie krijgen over hun eigen leven en worden gestimuleerd om actief keuzes te maken en verantwoordelijkheid te nemen voor hun ontwikkeling. Binnen deze benadering worden jongeren niet gezien als passieve ontvangers van hulp, maar als actieve deelnemers met eigen talenten, ervaringen en mogelijkheden. Door jongeren actief te betrekken bij activiteiten en besluitvormingsprocessen worden gevoelens van competentie, autonomie en zelfeffectiviteit versterkt. Volgens Elsen en Ord (2023) draagt deze aanpak bij aan een positiever zelfbeeld en een grotere mentale weerbaarheid.

Naast de relatie met professionals speelt ook de ondersteuning door leeftijdsgenoten een belangrijke rol in het bevorderen van mentale gezondheid. In het onderzoek van De Beer et al. (2023) wordt peer-support omschreven als ondersteuning door jongeren die beschikken over

vergelijkbare ervaringen met psychische of emotionele uitdagingen. Door deze gedeelde ervaringen ontstaan herkenning, begrip en vertrouwen tussen jongeren. Dit onderzoek laat zien dat jongeren zich door contact met peers minder alleen voelen en meer ruimte ervaren om persoonlijke ervaringen en gevoelens te delen. Peer-support draagt volgens De Beer et al. (2023) bij aan een groter gevoel van verbondenheid, meer hoop op herstel, een hogere mate van zelfwaardering en een vermindering van sociaal isolement. Daarnaast kan ondersteuning door leeftijdsgenoten de bereidheid vergroten om professionele hulp te zoeken wanneer dat nodig is.
Jongerenwerk kan dus een belangrijke bijdrage leveren aan de mentale gezondheid van jongeren doordat het verschillende beschermende factoren versterkt, Inzet op relaties, empowerment en peer-support kan, door plekken waar dit wordt gefaciliteerd, leiden tot betekenisvolle informele steunnetwerken voor jongeren. In de volgende paragrafen staan we kort stil bij een aantal bevorderende en belemmerende factoren die we binnen het werk van METS en Diverz zien.

5.2 Bevorderende factoren

Zowel METS als Diverz geven op geheel eigen wijze invulling aan **empowerment en zeggenschap**. Een voorbeeld hiervan is de organisatie van een iftar, die door jongeren in Kort Ambacht zelf is bedacht en uitgevoerd. De jongerenwerker van Diverz ondersteunt waar nodig, maar neemt taken niet over. Hierdoor worden jongeren gestimuleerd hun talenten te ontdekken, verantwoordelijkheid te nemen en vaardigheden te ontwikkelen. Bij METS komen er soms bijvoorbeeld via Facebook vragen binnen en wordt gekeken wat METS kan betekenen. “We vragen in de app wie er zin in heeft om te helpen en we gaan dan met de jongeren de wijk in”, vertelt een professional. Sommige activiteiten zijn ook door jongeren mede geïnitieerd en bedacht en zijn het resultaat van de zeggenschap die de jongeren krijgen. Zoals de workshop ‘Leven in het hier en nu’, en de Escaperoombox (zie kader). De activiteiten zijn vaak informeel van karakter en richten zich op ontmoeting, samenwerking en het versterken van sociale netwerken. Binnen deze omgeving leren jongeren vaardigheden die niet altijd binnen formele onderwijs- of hulpverleningstrajecten aan bod komen.

Zoals eerder genoemd kiezen zowel METS als Diverz voor **relationeel werken**. De kracht van METS ligt in de manier waarop relaties worden opgebouwd. Professionals stellen zich nadrukkelijk gelijkwaardig op aan jongeren. “We zijn gelijk en dat proberen we uit te stralen”, vertelt een van de professionals. Er wordt veel tijd geïnvesteerd in het creëren van vertrouwen. Jongeren worden niet benaderd als cliënt of probleemgeval, maar als persoon met talenten, mogelijkheden en ambities. De vraag “Wat kun jij?” staat centraal in plaats van “Wat gaat er mis?”. In de praktijk betekent dit dat professionals tijdens gesprekken eerst onderzoeken waar een jongere energie van krijgt, wat iemand leuk vindt en welke kwaliteiten aanwezig zijn. Wanneer jongeren bijvoorbeeld niet weten welke opleiding of baan zij willen kiezen, wordt samen gekeken naar interesses en talenten om vervolgstappen te bepalen. Ook binnen vrijwilligerswerk en maatschappelijke projecten wordt aangesloten bij de kwaliteiten van jongeren. Jongeren kunnen bijvoorbeeld ambassadeur worden, helpen bij activiteiten of ondersteuning bieden aan bewoners in de wijk.

Escaperoombox

Wat is de impact van middelengebruik? Deze vraag staat centraal bij een door METS ontwikkelde escapebox. Deze escapebox is ontstaan en ontwikkeld op basis van de persoonlijke ervaringen van een medewerker van METS. Vanuit die persoonlijke ervaring ontstond de motivatie om meer bewustwording te creëren onder jongeren en het onderwerp bespreekbaar te maken op een manier die aansluit bij hun belevingswereld. De escapebox is in samenwerking met MJ Escape Dordrecht ontwikkeld en vormgegeven. In mei 2026 is de escapebox met verschillende praktijkpartners gespeeld. De escapebox laat de spelers op een toegankelijke en spelenderwijze kennismaken met verdovende middelen en de vele consequenties hiervan. De escapebox is ontwikkeld voor onder meer onderwijsinstellingen zoals VO-scholen. Het persoonlijke verhaal achter deze escapebox laat zien dat er ruimte is voor deze verhalen en om deze ervaringskennis op een ludieke manier in te zetten.

De professionals bouwen relaties op door jongeren persoonlijk te leren kennen, aan te sluiten bij hun leefwereld, aandacht te hebben voor individuele behoeften en beschikbaar en aanspreekbaar te zijn. Een professional vertelt hierover: “We zetten onszelf niet boven de jongeren, we staan met ze gelijk in de lijn en dat proberen we uit te stralen. Ik denk gewoon, voor mij is het zo en het voelt niet alsof we als extreme professionals ofzo overkomen. We passen onze taal aan de jongeren aan en we maken gebruik van dezelfde taal . We staan niet boven hen en wij hebben ook onze issues”. Soms delen professionals ook persoonlijke ervaringen wanneer dit kan bijdragen aan herkenning en vertrouwen. Hierdoor ontstaat een gelijkwaardige relatie waarin jongeren zich veilig voelen. Professionals geven aan dat de rustige en warme sfeer bewust wordt gecreëerd: “Wij proberen rust uit te stralen. Jongeren voelen dat. Daardoor durven zij zich open te stellen en ontstaat er ruimte voor echte gesprekken.”

Een belangrijk fundament onder het werk van METS wordt gevormd door de **presentiebenadering** van Baart (Baart, 2001 en 2025). Deze benadering gaat uit van het principe dat goede ondersteuning begint met oprechte aandacht en betrokkenheid. Niet de hulpvraag staat centraal, maar de relatie. Tijdens bijeenkomsten informeren zij bijvoorbeeld naar gebeurtenissen die eerder besproken zijn, zoals een sollicitatiegesprek, een opleiding of een persoonlijke situatie. Een professional beschrijft dit als volgt: “Wij willen laten merken dat we jongeren echt zien. Daarom onthouden we wat ze vertellen en komen we daar later op terug.” Door deze manier van werken voelen jongeren zich gehoord en serieus genomen. In het werk van Diverz zien we ook elementen van een presentatiebenadering terug. Opvallend is dat Diverz niet meer met traditionele targets werkt. Het aantal bereikte jongeren is volgens een van de professionals niet het belangrijkste criterium: “Liever tien jongeren die we goed kunnen begeleiden, dan 50 en we niets

kunnen doen". Deze uitspraak laat zien dat persoonlijke begeleiding en vroegtijdige ondersteuning belangrijker worden gevonden dan het behalen van kwantitatieve resultaten. In tegenstelling tot de gelijkwaardigheid die bij METS wordt nagestreefd, is er bij Diverz minder sprake van gelijkheid, maar nemen de jongerenwerkers eerder een pedagogische rol in. Dit laat bijvoorbeeld het incident tijdens het zaalvoetbal zien (zie kader).

Plekken nemen een belangrijke rol in het werken aan mentale gezondheid van jongeren. Zoals 4.1 heeft laten zien, zijn er in Zwijndrecht een aantal **ontmoetingsplekken** waar jongeren de ruimte krijgen. Dit zijn onder andere de wijklocaties van Diverz. Jongerenwerkers bouwen relaties op met jongeren, bieden een luisterend oor en kunnen ondersteuning bieden wanneer daar behoefte aan is. Zo verblijven jongeren op wijklocatie Hart van Meerdervoort soms tot laat in de avond omdat, zo geeft een jongerenwerker aan "dit voorkomt dat jongeren hun tijd op straat doorbrengen en mogelijk betrokken raken bij overlastgevend gedrag". De ontmoetingsplek vervult daarmee een belangrijke preventieve functie binnen de wijk. Tegelijkertijd constateert de professional dat er ook jongeren zijn die Diverz niet kennen of niet binnenkomen.

Binnen METS speelt **verantwoordelijkheid** een belangrijke rol. Jongeren worden gestimuleerd om zelf regie te nemen over hun leven en verantwoordelijkheid te dragen voor hun eigen ontwikkeling. Of zoals een professional het aangeeft: "Voor 12 jaar kan je veel organiseren, en vanaf 30 jaar ook. Maar daartussen is het heel lastig. Die doelgroep wil graag eigen regie". Professionals nemen problemen niet over, maar ondersteunen jongeren bij het vinden van oplossingen. Hierdoor ontwikkelen jongeren niet alleen praktische vaardigheden, maar ook meer zelfvertrouwen en een positiever zelfbeeld.

Zaalvoetbal

Op locatie Hart van Meerdervoort worden onder andere naailes, taalles, een kidsclub, een moedergroep en een repaircafé georganiseerd. Twee avonden in de week is er een inloop voor jongeren. Voor hen zijn er soms activiteiten, zoals zaalvoetbal, maar organiseren de jongeren ook zelf activiteiten. Zo kwamen ze begin 2026 met het idee om zelf een iftar te organiseren. De aanwezige jongerenwerkers, als ook de wat oudere jongeren, begeleiden en faciliteren dergelijke ideeën. Naast de activiteiten is er ook aandacht voor persoonlijke ontwikkeling met dikwijls een pedagogische dimensie. Als op een avond een groep jongens vraagt of ze wat mogen bakken, wordt dit mogelijk gemaakt. De jongens maken zelf browniebeslag, zetten dit in de oven en haasten zich naar de zaal om te voetballen. Een oplettende jongerenwerker haalt net op tijd de brownie uit de oven en spreekt de jongens hierop aan met als doel om hen aan te spreken en vooral ook verder te brengen in hun persoonlijke ontwikkeling. Voor een deel van de jongeren vormen de avonden in het wijkhuis een tweede thuis, waar ze veel ruimte en vrijheid krijgen, maar ook leren zich te ontwikkelen tot zichzelf en elkaar.

Deze werkwijze blijkt vooral waardevol voor jongeren die moeite hebben met sociale contacten, onzeker zijn over hun toekomst of worstelen met persoonlijke vraagstukken. Een voorbeeld van een coachingstraject waarin wordt gewerkt aan het vergroten van zelfinzicht, sociale vaardigheden en zelfstandigheid. Een jongere die ondersteuning vroeg bij het aangaan van sociale contacten en het aangeven van grenzen. Tijdens meerdere coachgesprekken werd samen “geoefend met het herkennen en aangeven van persoonlijke grenzen”. Hierdoor ontwikkelde de jongere meer zelfvertrouwen in contacten met anderen. Binnen het jongerenwerk van Diverz lijkt verantwoordelijkheid een minder centrale rol te krijgen. Dit is onder andere terug te zien in het overwegend aanbodgericht werken, waarbij de mogelijkheid voor jongeren om zelf de regie te pakken beperkt is.

Ten slotte zijn beide organisaties actief op zoek naar vormen van **peer-support** om in te zetten. De samenwerking met scholen is hierin een belangrijk onderdeel. Zoals eerder beschreven zijn verschillende typen bindingen van groot belang om te zorgen voor het gevoel onderdeel te zijn van een groter geheel

5.3 Belemmerende factoren

Naast de bevorderende zien we ook een aantal belemmerende factoren in het werken met jongeren ten behoeve van mentale gezondheid. Allereerst is de **aanbodgerichtheid** van met name Diverz opvallend. De wijklocaties die zij beheren zijn belangrijke plekken voor jongeren, maar slechts op een aantal locaties zijn ook regelmatig jongeren te vinden. Het pleidooi voor meer ambulant werk van de Rekenkamer Zwijndrecht (2023) is hierin ook te begrijpen. Juist omdat voor jongeren de openbare ruimte een belangrijke sociale functie kan hebben en een “soort van overgangsgebied tussen kind en volwassene” vervult (Matthews, 2003). Ook volgens gesprekspartners kan hier nog meer uit worden gehaald, bijvoorbeeld door sport en ontmoeting sterker te verbinden met buurtgerichte activiteiten en plekken. Tegelijkertijd is de openbare ruimte niet vanzelfsprekend toegankelijk als sociale ontmoetingsruimte. Het organiseren van activiteiten leidt volgens de gesprekspartners snel tot bureaucratische procedures en er zijn ervaringen met relatief veel klachten en meldingen van omwonenden.

Een andere factor die belemmerend is, is de **focus op risicojongeren** binnen de gemeente. Uit de interviews met medewerkers van Diverz en vertegenwoordigers van de gemeente blijkt dat de huidige aandacht voornamelijk uitgaat naar jongeren die overlast veroorzaken in de wijk en naar risicogroepen waarbij veiligheid, criminaliteit en preventie centraal staan. Zowel de gemeente als Diverz zetten zich in om te voorkomen dat jongeren in de criminaliteit terechtkomen en richten hun activiteiten vooral op vroegtijdige signalering en preventie. Zoals in Hoofdstuk 2 al genoemd, zijn er in de gemeente vijftig zogeheten high-profile jongeren in beeld. Deze focus is te legitimeren gezien de ernst van de situatie, maar neemt wel tijd en capaciteit in beslag ten koste van andere jongeren in de gemeente.

In de gemeente Zwijndrecht zijn momenteel verschillende partijen actief op het gebied van jongerenwerk. Naast Diverz als grootste partij zijn onder meer METS, Choice en straatcoaches actief die door de gemeente apart worden ingehuurd. Naast partijen die specifiek gericht zijn op jongeren, zien we ook dat woningcorporaties in toenemende mate een signalerende rol vervullen. Zo bellen zij bijvoorbeeld met jongerenwerkers van Diverz om mee te gaan op huisbezoek. Deze veelheid aan partijen biedt kansen, maar leidt volgens meerdere gesprekspartners ook tot een **gebrek aan samenhang**. Of zoals een gesprekspartner het aangeeft: "Welzijn en jongerenwerk zijn versnipperd. Het is nu een soort hagelschieten". In verschillende gesprekken wordt het duidelijk dat het na jaren 'anders' en ' beter' moet in de gemeente. Ook wil de gemeente meer inzetten op preventie en vroegtijdig ingrijpen (Gemeente Zwijndrecht, 2026). Het lijkt alleen niet helemaal duidelijk hoe en wie dat dan moet doen.

Een derde factor gaat over **structurele financiële ondersteuning**. Er lijkt voor METS en Diverz geen sprake te zijn van een gelijkwaardige samenwerking. Waar Diverz met de gemeentelijke opdracht voor het welzijnswerk langdurige financiering kent, is METS afhankelijk van subsidies, fondsen en andere inkomstenbronnen. Als gevolg van deze financiële verhoudingen en situatie is METS ook geen vanzelfsprekende samenwerkingspartner. En dit laat zien dat die zo gewenste hernieuwde relatie ook fragiel is. Ook veranderingen binnen de gemeente, zoals personeelsverloop of veranderingen in programma's, helpen hierin niet.

5.4 Deelconclusie

In dit hoofdstuk hebben we gekeken naar bevorderende en belemmerende factoren binnen het werken met jongeren:

WAT WERKT?

Bevorderende factoren	Belemmerende factoren
Empowerment en zeggenschap	Aanbodgerichtheid
Relationeel werken	Focus op risico jongeren
Presentiebenadering	Gebrek aan samenhang
Ontmoetingsplekken	Structurele financiële ondersteuning
Verantwoordelijkheid	
Peer-support	

6 Slootje springen

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat nodig is voor de aanpak van de mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen. In het vorige hoofdstuk zijn de bevorderende en de beschermende factoren op een rij gezet. In dit hoofdstuk kijken we naar wat nodig is in de gemeente. Door middel van de workshop Slootje springen, waarbij Diverz, METS en de gemeente aan deelnamen, is ingezoomd op de huidige dynamiek en samenwerking binnen de gemeente.

6.1 Samenwerking en onderling vertrouwen

Zoals in het vorige hoofdstuk genoemd, moet het in de gemeente volgens verschillende gesprekspartners 'anders' en 'beter'. Of zoals iemand aangeeft: "Er moet in Zwijndrecht veel hersteld worden." Meer concreet wordt hierbij gedoeld op de onvoldoende mate van samenwerking binnen de gemeente. Deze situatie maakt het legitiem om vragen te stellen als: Waar kan je complementair aan elkaar zijn? En hoe haal je elkaars sterkste kenmerken naar boven? De komst van een gemeentebreed programma (eerst Veerkrachtig Zwijndrecht, later Buurtbloeiers genoemd) neemt hierin een belangrijke rol in. In gesprek met betrokkenen lijkt binnen het programma Buurtbloeiers inmiddels voorzichtig al sprake te zijn van meer onderling vertrouwen. Of zoals een workshopdeelnemer het omschrijft: "Relatie, relatie, relatie, vertrouwen".

Door elkaar beter te leren kennen, ontstaat meer begrip voor elkaars positie en wordt het mogelijk om elkaar scherper aan te spreken. Een van de gesprekspartners beschrijft dit als een ontwikkeling waarbij mensen daadwerkelijk meer verantwoordelijkheid beginnen te nemen en elkaar durven aan te spreken. Tegelijkertijd is er volgens de gesprekspartners nog ruimte voor verbetering: er is behoefte aan meer initiatief en meer 'pioniers'.

Speeltuin West

In de wijk Kort Ambacht dreigt de sluiting van Speeltuin West. De speeltuin is een afgesloten speeltuin met schommels, klimrekken, een kabelbaan en meer. De speeltuin ligt midden in de buurt van wijklocatie Hart van Meerdervoort. Een buurt met relatief veel sociale controle, maar ook met een grote bewonersbetrokkenheid. Zo ook bij de speeltuin. Toen de sluiting dreigde, hebben bewoners het heft in eigen handen genomen en zelf verantwoordelijkheid genomen voor het wel en wee van de speeltuin (De Brug, 27 mei 2026). De gemeente werd overtuigd en omarmde dit initiatief van bewoners. De speeltuin blijft voorlopig bestaan.

6.2 ABCD

Zoals in hoofdstuk 3 genoemd, gaat samenlevingsopbouw over het vormen en versterken van gemeenschappen van bewoners. De ABCD-methodiek, die zowel door Buutbloeiers als door Diverz wordt omarmd, is een passende methode om hieraan te werken. Volgens Agdal et al. (2019) activeert een ABCD-benadering jongeren. Door participatie, eigenaarschap en empowerment te bevorderen, draagt ABCD indirect bij aan voorwaarden die gunstig zijn voor positieve mentale gezondheid en welzijn. Condities die we terug zien in de werkwijze van zowel Diverz als METS.

Het werken vanuit ABCD moet ook leiden tot een andere houding van professionals, die nodig is om met succes gebiedsgericht te werken. Dit gaat volgens professionals niet om het ontwikkelen van steeds meer beleid, maar om het daadwerkelijk aangaan van relaties met bewoners en jongeren. Of zoals een gesprekspartner aangeeft: “Niet alles hoeft vanuit het gemeentehuis of vanuit professionele organisaties te worden bedacht en georganiseerd. Het gemeentehuis uit, de wijken in”. Hierbij wordt wel aangegeven dat zowel voor veel professionals van Diverz als voor ambtenaren van de gemeente de ABCD-methodiek nieuw en ‘nog onbekend’ is, maar wel wordt gezien “als een nieuwe kans”.

Dit is belangrijk met het oog op de gewenste hernieuwde relatie tussen organisaties en bewoners. Dit laat bijvoorbeeld de ontwikkelingen van Speeltuin West zien (zie kader). De casus laat zien dat de leefomgeving optimaal wordt benut en dat dit in lijn is met het ABCD-gedachtegoed. Er wordt gebruikgemaakt van wat al aanwezig is; het leiderschap ligt bij bewoners en dit alles vindt plaats op basis van onderling vertrouwen. Volgens de gesprekspartners heeft dit initiatief geleid tot nieuwe energie en meer eigen verantwoordelijkheid. Een ander voorbeeld zijn de opruimdagen in het najaar van 2026. Op die dagen gaan verschillende professionals onder de naam BuurtBloeiers langs de deuren van de Kapiteinsflats, met enkele vragen en om hen te leren te

kennen. De vijf vragen waren door de professionals opgesteld, maar zijn door de bewoners zelf hergeformuleerd om beter aan te sluiten bij hun leefwereld. Twee voorbeelden van een beweging richting een hernieuwde relatie tussen organisaties en bewoners in de gemeente.

6.3 Community building

Community building is bovendien Community building gaat over het versterken van gewenste sociale verandering van gemeenschappen en is bovendien een belangrijk onderdeel van een proces van samenlevingsopbouw (Van Pelt et al., 2024). Als voorbeeld wordt gemeenschapsontwikkeling Heerjansdam genoemd, de plattelandskern van de gemeente Zwijndrecht. Zo is er een groepsapp voor hulp- en ondersteuningsvragen van bewoners. Deze laagdrempeligheid en korte lijnen tussen bewoners worden ook voor de rest van de gemeente gewenst. Juist ook om zorg en welzijn nabij te organiseren, vanuit gemeenschappen in plaats van gemeente of organisaties.

6.4 Preventie en vroegsignalering

Zoals genoemd in het vorige hoofdstuk, is het jongerenwerk in Zwijndrecht enigszins versnipperd. Het jongerenwerk in Zwijndrecht wordt uitgevoerd door meerdere organisaties, die elk een bijdrage leveren aan de ondersteuning van jongeren. De wens om sterker in te zetten op preventie en vroegsignalering vraagt daarom om duidelijke regie, betere samenwerking tussen betrokken partijen en een heldere visie op rollen en verantwoordelijkheden. De versterkte relatie met VO-scholen, door verschillende jongerenwerkers, is hierin een hoopvolle ontwikkeling. Hierdoor kan de ondersteuning van jongeren effectiever en doelgerichter worden georganiseerd. Ook wordt er een rol gezien voor woningcorporaties en voor sportverenigingen. Ten slotte wordt benadrukt dat er meer ambulant gewerkt dient te worden, al bereik je met ambulant werken wel hoofdzakelijk jongeren die zichtbaar zijn.

6.5 Deelconclusie

De workshop heeft laten zien dat er veel goede wil is om het jongerenwerk in de gemeente te herzien, waarbij samenwerking en vertrouwen uitgangspunten zijn. Ook wordt duidelijk dat de waarde wordt ingezien van een meer collectieve benadering van maatschappelijke vraagstukken en van initiatieven zoals Speeltuin West. Hierbij verschuift de rol van professionals en organisaties van uitvoerder naar ondersteuner en facilitator. Een belangrijke voorwaarde voor deze ontwikkeling is wederzijds vertrouwen: vertrouwen van professionals in de mogelijkheden van jongeren en bewoners, maar ook vertrouwen tussen organisaties onderling en tussen bewoners en gemeente. Dit vraagt om het durven loslaten van traditionele sturingsmechanismen en het creëren van ruimte voor initiatief, eigenaarschap en gezamenlijke verantwoordelijkheid.

7 Conclusie

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de hoofdvraag: Op welke wijze kunnen METS en Diverz werken aan de mentale gezondheid van jongeren in Zwijndrecht?

De mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen in Nederland staat onder druk en vraagt om een collectieve aanpak. Dit onderzoek laat zien dat jongerenwerk een belangrijke bijdrage kan leveren aan de mentale gezondheid van jongeren in Zwijndrecht, mits de aandacht verder reikt dan individuele ondersteuning en risicopreventie. Ondanks haar landelijke ligging kent de gemeente grootstedelijke problematiek en een relatief jonge bevolking. Mentale gezondheid lijkt geen beleidsprioriteit te zijn, maar vraagt wel om een passende aanpak. Binnen een dergelijke aanpak voor het mentale welzijn van jongeren en jongvolwassenen vormen betekenisvolle relaties, laagdrempelige ontmoetingsplekken, zeggenschap en waardevolle bindingen belangrijke voorwaarden.

Uit de gesprekken ontstaat het beeld van een gemeente waarin verschillende organisaties en professionals actief zijn rond jongeren en leefbaarheid, maar waarin tegelijkertijd sprake is van versnippering. Een samenhangende en preventieve aanpak is nodig, waarbij de eerder genoemde voorwaarden een plek krijgen. Zwijndrecht beschikt hiervoor over waardevolle aanknopingspunten, waaronder de wijklocaties van Diverz, de gemeenschapsgerichte werkwijze van METS en het programma Buurtbloeiers dat zich richt op de lange termijn.

METS en Diverz hanteren verschillende benaderingen die elkaar idealiter aanvullen en versterken. Waar Diverz sterk geworteld is in de wijken en jongeren bereikt die gebruikmaken van de wijklocaties, biedt METS vanuit een presentiebenadering ruimte aan gelijkwaardigheid, individuele aandacht. Tegelijkertijd beperken het aanbodgericht werken, versnipperde samenwerking en ongelijke financiële uitgangsposities de mogelijkheden om gezamenlijk een breed en toegankelijk ondersteuningsaanbod te realiseren. Bovendien blijven jongeren die minder zichtbaar zijn of niet vanzelfsprekend hulp zoeken moeilijk bereikbaar.

Een toekomstbestendige aanpak ligt daarom in het versterken van wat al aanwezig is, met oog voor ieders expertise, kwaliteiten en professionele ruimte. Hierbij werkt een ABCD-benadering waarin bestaande plekken en initiatieven, vertrouwen en zeggenschap van jongeren en jongvolwassenen worden erkend en benut. Op deze wijze kan Zwijndrecht verschuiven van een overwegend probleemgerichte aanpak naar een preventieve, collectieve en wijkgerichte benadering van mentale gezondheid.

8 Aanbevelingen

Op basis van dit verkennende onderzoek zijn de volgende aanbevelingen opgesteld:

- Ontwikkel een gezamenlijke visie op mentale gezondheid. Betrek bij het formuleren van deze gedeelde visie de kennis van de GGD ZHZ en laat het aansluiten op de doelen van het programma Buurtbloeiers.
- Onderzoek hoe METS en Diverz op een meer gelijkwaardige en duurzame basis kunnen samenwerken. Zoek naar meerjarige financiële zekerheid, zodat beide organisaties kunnen investeren in langdurige relaties. Een wijkgerichte aanpak vraagt immers een lange adem.
- Benut de potentie van de fysieke leefomgeving en vergroot de mogelijkheden voor jongerenwerkers om aanwezig te zijn op deze plekken, buiten de bekende wijklocaties.
- Maak ruimte voor de zelfregie van jongeren en jongvolwassenen. Geef hen meer zeggenschap en eigenaarschap om activiteiten en initiatieven te ontplooien in de gemeente.
- Versterk de sociaal-fysieke infrastructuur en, zoals de GGD zhz eerder pleitte (Van Veelen et al., 2025), de sociale steun in buurten en wijken. voor jongeren. Ondanks de druk op de gemeentelijke vastgoedportefeuille vraagt de relatief jonge bevolking voldoende ruimte voor ontmoeting, ontspanning en ontplooiing.
- Maak de belofte van ABCD waar: herkennen en benutten van de aanwezige kwaliteiten en vaardigheden van gemeenschappen. Dit vormt het vertrekpunt van verandering. Buurtbloeiers kan hierin een belangrijke aanjagende en verbindende rol vervullen, mits er voldoende tijd, ruimte en vertrouwen worden geboden om relaties en lokaal eigenaarschap daadwerkelijk te laten groeien.
- Kijk binnen de zoektocht van Buurtbloeiers naar meer samenwerkingspartners naar plekken. Plekken die van toegevoegde waarde zijn voor het versterken van gemeenschappen.
- In gesprekken wordt meermaals waardering voor METS uitgesproken, maar het lijkt bij complimenten te blijven. Het werk van METS lijkt te worden erkend, maar nog onvoldoende beloond. Gezien de lange adem van een wijkaanpak wordt geadviseerd om voor METS langdurige financiering en commitment te organiseren.
- De locaties van Diverz zijn een belangrijke spil in het wijkgericht werken. Desondanks lijkt relatief veel energie gericht te zijn op de activiteiten op de locaties zelf – die bovendien zich overwegend op volwassenen en senioren richten, in plaats van elders in de wijk. In navolging van een eerder advies van de Rekenkamer Zwijndrecht (2023) is het aan te bevelen om meer ambulant jongerenwerk aan te bieden.
- Binnen het programma Buurtbloeiers wordt momenteel ingezet op drie buurten in de gemeente. Deze gedifferentieerde aanpak kan een stigmatiserende werking hebben. Verantwoord duidelijk gemaakte beleidskeuzes, juist ook voor de overige wijken en buurten.
- De gemeente huurt momenteel enkele straatcoaches in op projectbasis. Het werken op de lange termijn vraagt om professionals die niet tijdelijk worden ingehuurd, maar die duurzaam verankerd zijn binnen een organisatie als Diverz of METS.

Discussie

Dit onderzoek laat zien dat METS en Diverz vanuit hun eigen expertise een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de mentale gezondheid van jongeren in Zwijndrecht. Tegelijkertijd maken de resultaten duidelijk dat het versterken van mentale gezondheid een complex vraagstuk is dat niet met één afzonderlijke interventie of organisatie kan worden opgelost. De bevindingen roepen daarom verschillende discussiepunten op.

Een eerste discussiepunt betreft de spanning tussen individuele ondersteuning en preventie. In de literatuur en de praktijk wordt benadrukt dat mentale gezondheid niet uitsluitend een individueel vraagstuk is, maar ook sterk samenhangt met sociale relaties, gemeenschapsvorming en de leefomgeving van jongeren. Tegelijkertijd hebben sommige jongeren te maken met complexe sociale of psychische problemen waarvoor individuele begeleiding noodzakelijk is. De uitdaging ligt daarom niet in een keuze tussen preventie en hulpverlening, maar in het ontwikkelen van een aanpak waarin beide elkaar versterken. Daarbij blijft de vraag hoe beschikbare middelen optimaal kunnen worden verdeeld tussen individuele ondersteuning en collectieve preventieve voorzieningen.

Een tweede discussiepunt heeft betrekking op de samenwerking tussen organisaties. Het onderzoek laat zien dat een betere verbinding tussen METS, Diverz, scholen, de gemeente en andere partners wenselijk is. Tegelijkertijd blijkt dat samenwerking niet vanzelfsprekend tot stand komt. Organisaties verschillen in opdracht, financiering, werkwijze en verantwoordingsstructuur. Bovendien zijn samenwerkingsrelaties vaak persoonsafhankelijk. Wanneer medewerkers of bestuurders vertrekken, kunnen opgebouwde relaties en kennis verloren gaan. Dit roept de vraag op hoe samenwerking minder afhankelijk kan worden gemaakt van individuele personen en sterker kan worden verankerd binnen organisaties en netwerken.

Hiermee samenhangend is de vraag in hoeverre de voorgestelde aanbevelingen uitvoerbaar zijn binnen de huidige bestuurlijke en financiële context. Veel aanbevelingen gaan uit van langdurige aanwezigheid in buurten, relatieopbouw en het versterken van gemeenschappen. Juist dit soort processen vragen tijd, continuïteit en vertrouwen. Hoewel in gesprekken veel waardering wordt uitgesproken voor het werk van METS, vertaalt deze waardering zich niet automatisch in structurele financiering. Wanneer financiering projectmatig blijft, ontstaat het risico dat initiatieven stoppen voordat duurzame resultaten zichtbaar worden. Vooral bij vraagstukken rondom mentale gezondheid en gemeenschapsvorming zijn effecten vaak pas op de lange termijn merkbaar.

Een ander aandachtspunt betreft de verschillende posities van METS en Diverz. In dit onderzoek worden deze verschillen vooral gezien als complementair. Diverz is sterk aanwezig in de wijken en werkt vanuit gemeenschapsontwikkeling, terwijl METS juist jongeren bereikt die minder zichtbaar zijn en vaker zelfstandige ondersteuning zoeken. Tegelijkertijd kunnen verschillen in organisatiecultuur, werkwijze en positie binnen het lokale netwerk ook leiden tot uiteenlopende verwachtingen over verantwoordelijkheden en samenwerking. Complementariteit leidt daarom niet automatisch tot synergie; hiervoor is blijvende afstemming noodzakelijk.

Daarnaast roept de gebiedsgerichte aanpak vragen op. Binnen Buurtbloeiers wordt bewust gekozen voor een aantal buurten waar sociale opgaven zich concentreren. Deze keuze is begrijpelijk vanuit het streven om middelen doelgericht in te zetten. Tegelijkertijd bestaat het risico dat jongeren uit andere buurten minder aandacht krijgen of dat geselecteerde buurten onbedoeld worden gestigmatiseerd. De discussie draait daarom om de vraag hoe maatwerk kan worden gecombineerd met gelijke kansen voor alle jongeren binnen de gemeente.

Een belangrijke bevinding is verder dat veel wordt gesproken over organisaties, professionals en beleid, terwijl de stem van jongeren zelf minder zichtbaar is. Jongeren zijn wel onderwerp van gesprek, maar niet altijd mede-vormgever van de oplossingen die voor hen worden ontwikkeld. Dit roept de vraag op in hoeverre jongeren daadwerkelijk betrokken worden bij de inrichting van voorzieningen, activiteiten en beleid. Juist hun ervaringen kunnen waardevolle inzichten opleveren voor het versterken van de sociaal-fysieke infrastructuur.

Ten slotte moet de onderzoekssituatie worden geplaatst binnen een bredere maatschappelijke context. Zwijndrecht heeft te maken met vraagstukken die vaak worden geassocieerd met grotere steden, zoals sociale ongelijkheid, leefbaarheidsproblemen en mentale gezondheidsvraagstukken onder jongeren. Tegelijkertijd beschikt de gemeente niet over dezelfde financiële mogelijkheden als sommige grotere gemeenten die vanuit landelijke programma's extra middelen ontvangen. Bovendien vindt het onderzoek plaats in een periode van maatschappelijke onzekerheid, waarin ontwikkelingen zoals internationale conflicten, migratievraagstukken, bestaanszekerheid en technologische veranderingen invloed hebben op inwoners, organisaties en overheden.

Deze dynamiek is ook zichtbaar binnen de betrokken organisaties. Zo bevindt Diverz zich in een periode van organisatorische verandering en lijkt er zowel binnen Diverz als binnen de gemeente sprake te zijn van personeelswisselingen. Hoewel verandering soms noodzakelijk is, kan een gebrek aan continuïteit het opbouwen van vertrouwen, samenwerking en langdurige relaties bemoeilijken. Juist bij complexe vraagstukken als mentale gezondheid en wijkgericht werken zijn stabiliteit en langdurige betrokkenheid belangrijke voorwaarden voor succes.

Tot slot kent dit onderzoek enkele beperkingen. Het onderzoek is verkennend van aard en de bevindingen zijn voornamelijk gebaseerd op een beperkt aantal gesprekken met professionals, beleidsdocumenten en literatuur. Hierdoor ontstaat vooral inzicht in institutionele perspectieven. Het was niet mogelijk om de langetermijneffecten van bestaande interventies vast te stellen of om te bepalen welke samenwerkingsvormen het meest effectief zijn. Daarnaast lag voor dit onderzoek bewust de focus op de werkwijze van twee organisaties in plaats van op het perspectief van jongeren en jongvolwassenen zelf. Vervolgonderzoek waarin zij zelf centraal staan en ontwikkelingen over langere tijd worden gevolgd, kan bijdragen aan een beter begrip van wat werkt en nodig is ten behoeve van mentale gezondheid.

Dankwoord

Allereerst gaat onze dank uit naar de professionals die ons hebben ontvangen in de wijk, het buurthuis en bij de gemeente. Zij hebben hun ervaringen en inzichten met ons gedeeld en ons een goed beeld gegeven van de ontwikkelingen die momenteel plaatsvinden in Zwijndrecht. Deze openheid en de tijd die zij voor ons hebben vrijgemaakt, zijn voor ons van grote waarde geweest en hebben aanzienlijk bijgedragen aan ons begrip van de wijken en de lokale ontwikkelingen.

Daarnaast spreken wij onze dank uit aan alle gesprekspartners en deelnemers aan de activiteiten die wij hebben bezocht. In het bijzonder bedanken wij de bewoners, vrijwilligers en professionals van Diverz en METS voor hun bereidheid om hun ervaringen en perspectieven met ons te delen.

Gedurende het onderzoek hebben verschillende collega's en betrokkenen vanuit diverse organisaties met ons meegedacht en conceptversies van het rapport van waardevolle feedback voorzien. Hiervoor willen wij in het bijzonder, in alfabetische volgorde, Aradhana Girjasing, Brenda Flapper, Chantal Buster en Judith Bouwmeester.

Werkteam

Aradhana Girjasing (vm. Diverz)
Arjen Brijs (Gemeente Schiedam)
Brenda Flapper (DOCK)
Chantal Buster (METS)
David ter Avest (Hogeschool Inholland)
Hafida El-Gharbaoui (Hogeschool Rotterdam)
Judith Bouwmeester (GGD ZHZ)
Miriam van Gent (gro-up)

Gesprekspartners

Arnold van Die (Gemeente Zwijndrecht)
Chantal Buster (METS)
Cynthia Lamain (Buurtbloeiers)
Harold Roomer (Trivire)
Jerona Vis (METS)
Joost van der Geest (Buurtbloeiers)
Kim van Leeuwen (Diverz)
Najim Baddou (Diverz)
Nina Cranen (Koersbekenners)

Bronnenlijst

Agdal, R., Midtgård, I. H., & Meidell, V. (2019). Can asset-based community development with children and youth enhance the level of participation in health promotion projects? *International Journal of Environmental Research and Public Health, 16*(19), 3778

Albeda, Y. (2020) *Community Dynamics in super-diverse neighbourhoods* [proefschrift]. Universiteit van Antwerpen.

Algemeen Dagblad (2023, 16 december). *Achteruithollende probleemwijken, maar dit 'dorp' krijgt amper steun: 'Kinderen staan hier met 2-0 achter'.* Algemeen Dagblad https://www.ad.nl/zwijndrecht/achteruithollende-probleemwijken-maar-dit-dorp-krijgt-amper-steun-kinderen-staan-hier-met-2-0-achter~a1d4720f/

Arslan, I., Distelbrink, M., & Yassine, D. (2024). *Mentale gezondheid van jongeren en studenten in Nederland. Een overzicht van trends en verklarende factoren*. Verwey-Jonker Instituut.

Baart, A. (2001). *Een theorie van de presentie*. Lemma.

Baart, A. (2025). *Iemand voor iemand: Handboek presentie*. SWP.

Blokland, T. (2017). *Community as urban practice*. Polity Press.

Britt, A., Kwakernaak, M., de Meere, F., Reches, L., Schell, I., de Wit, N., Rensen, P., Engbersen, R., de Zwart, O., Voorwinden, M., & Kok, L. (2022). *Leren, sturen en verantwoorden in de sociale basis*. Verwey Jonker Instituut.

CBS (z.d.a). *Bevolkingsontwikkeling; regio per maand*. Opgehaald op 14 septebmer 2026 https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/37230ned/table?ts=1788686650538

CBS (z.d.b). *Regionale kerncijfers Nederland*. Opgehaald op 14 septebmer 2026 via https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/70072ned/table?ts=1788686611373

Chu, P. S., Saucier, D. A., & Hafner, E. (2010). Meta-analysis of the relationships between social support and well-being in children and adolescents. *Journal of social and clinical psychology, 29*(6), 624-645. https://doi.org/10.1521/jscp.2010.29.6.624

Circusvis (2023) *Veerkracht Zwijndrecht. Bestuurlijke bijeenkomst veerkrachtige wijken Zwijndrecht*. Circusvis.

Circusvis (2024) *Analyse veerkracht*. https://zwijndrecht.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/935c4648-473d-461c-b287-43adfa959a54?documentId=6ed042af-7869-4d56-91a0-d452603d9599&agendaItemId=12d9a18f-ed97-40e3-840b-6bd019fa7f4d

Coalitie Veerkrachtige buurten Zwijndrecht (2024) *Programma Veerkrachtige Buurten Zwijndrecht 2024-2040.*

De Beer, C. R. M., Nooteboom, L. A., Van Domburgh, L., De Vreugd, M., Schoones, J. W., & Vermeiren, R. R. J. M. (2024). A systematic review exploring youth peer support for young people with mental health problems. European Child & Adolescent Psychiatry, 33(8), 2471-2484. https://doi.org/10.1007/s00787-022-02120-5

De Brug (2026, 27 mei 2026). *Nieuw leven voor Speeltuin West*. Weekblad de Brug. Opgehaald op 14 oktober 2026 via https://www.weekbladdebrug.nl/nieuws/mens-en-maatschappij/30550/nieuw-leven-voorspeeltuin-west

Den Hertog, F., van den Hout, K., Kruize, H., Brombacher, N., Gootzen, A., & de Jongh, D. (2022). *Kennisbundeling Groen en Gezondheid*. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

Diverz (z.d.) *Diverz*. https://diverz.info/wie-wij-zijn/

Elsen, F., & Ord, J. (2023).'You Don't Get Ditched'—Young people's mental health and youth work: Challenging dominant perspectives. *Youth, 3*(4), 1429-1440. https://doi.org/10.3390/youth3040090

Engbersen, R., Verweij, S., Van der Kamp, J., Nourozi, S., Panhuijzen. B., & Van Pelt, M. (2021). *De terugkeer van de samenlevingsopbouw*. Movisie.
García, I. (2020). Asset-Based Community Development (ABCD): *Core principles. Research Handbook on Community Development*. https://doi.org/10.4337/9781788118477.00010
Gemeente Zwijndrecht (2025a) *Kadernota 2026*.
Gemeente Zwijndrecht (2025b) *Raadsbrief Vaststelling Subsidie Diverz 2025*.
Gemeente Zwijndrecht (2026) *Conceptindeling vastgoedportefeuille*.
Gemeente Zwijndrecht (z.d.). *Veerkrachtige Buurten Zwijndrecht*. Opgehaald op 18 september 2026 via https://www.zwijndrecht.nl/Alle_onderwerpen/Over_de_gemeente/Veerkrachtige_Buurten_Zwijndrecht
Gemeente Zwijndrecht (z.d.). *Wijkenwebsite*. https://www.wijkenzwijndrecht.nl/wijken/default.aspx
Gemeenteraad Zwijndrecht (2025, 10 juni). *Vergadering Oriëntatie 2*. https://zwijndrecht.raadsinformatie.nl/vergadering/1292498
GGD ZHZ (2024) *Uitvoeringsprogramma MJP 2024-2028*. Dienst Gezondheid & Jeugd ZHZ.
Gradener, J., & de Jong, J. (2024). *In vogelvlucht door de historie van samenlevingsopbouw*. Sociaal bestek
Hobbelen, M., El-Gharbaoui, H., Hupkens, S. (2025). *Slootje springen. Handleiding*. Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid.
Hoorn, M., Acda, A., Cliteur, H., Hosper, K., Lenkens, M., Nagelhout, G., & Poole, N. (2023). *Gezonde leefomgeving in kwetsbare wijken: Verkenning kennisbehoeften en mogelijkheden*. Platform31
Horstman, K., & Knibbe, M. (2022). *Gezonde Stad*. Uitgeverij de Graaff.
Huygen, A., & Fortuin, K. (2021). *ABCD: Naar veerkrachtige gemeenschappen*. LSA bewoners.
Iasiello, M., Agteren, J. van, & Cochrane, E. M. (2020). Mental Health and/or Mental Illness: A Scoping Review of the Evidence and Implications of the Dual-Continua Model of Mental Health. *Evidence Base, 2020*(1). https://researchnow-admin.flinders.edu.au/ws/portalfiles/portal/28056310/Iasiello_Mental_P2020.pdf
Jansen, T. (2024) *Wethoudersbrief nav raadswerkgroep* https://zwijndrecht.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/95bc454d-03b4-4f87-bf68-c0f670560f5a?documentId=74269337-5689-4cba-822a-7e3115f5ed0e&agendaItemId=9619bc9d-d044-488c-8594-f70e0d6476ff
Kaulingfreks, F., & Matthijsen, K. (2024). *Gemene Delers. Theoretische verkenning van community development*. Crafting Resilience.
Klinenberg, E. (2018). *Palaces for the people*. Penguin Random House.
Koersbekenners (2024). *Buurtscan Kloosstraat e.o.*
Kovács. Z, Noor, N. Çankor, E. Geerlings, J. (2021). *Wat werkt bij het versterken van weerbaarheid van jongeren*. Movisie.
Kretzmann, J. P., & McKnight, J. L. (1993). *Building communities from the inside out: A path toward finding and mobilizing a community's assets*. ACTA Publications.
Latham, A., & Layton, J. (2019). Social infrastructure and the public life of cities: Studying urban sociality and public spaces. *Geography Compass, 13*(7), e12444. https://doi.org/10.1111/gec3.12444
M50 (2024) *Langdurig sterk voor onze wijken*. M50 Middelgrote gemeenten.
Maas, J., Verheij, R. A., Spreeuwenberg, P., & Groenewegen, P. P. (2008). Physical activity as a possible mechanism behind the relationship between green space and health: a multilevel analysis. *BMC public health*, 8, 1-13. https://doi.org/10.1186/1471-2458-8-206
Mason Stephens, J., Iasiello, M., Ali, K., van Agteren, J., & Fassnacht, D. B. (2023). The importance of measuring mental wellbeing in the context of psychological distress: Using a theoretical framework to test the Dual-Continua Model of Mental Health. *Behavioral Sciences, 13*(5), 436. https://doi.org/10.3390/bs13050436

Matthews, H. (2003). The street as a liminal space: The barbed spaces of childhood. In: P. Christensen en M. O'Brien (Eds.), *Children in the city: Home, neighbourhood and community* (pp. 101-117). Routledge.
METS (z.d.). *Over METS*, METS. https://mijnmets.nl/over-ons-2/
Min JenV (2024). *Investering sociaal domein in relatie tot de asielopvang*. https://zwijndrecht.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/935c4648-473d-461c-b287-43adfa959a54?documentId=e7226d1f-9ac4-4391-94da-82b0ef0cdf1c&agendaItemId=12d9a18f-ed97-40e3-840b-6bd019fa7f4d
Ministerie van VWS (2020). *Landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
Movisie. (2020). *Leren over eigen kracht in wijken en dorpen: Aanpak Asset-Based Community Development*. Movisie.
NJi (2018). *Top tien beschermende factoren. Voor een positieve ontwikkeling van jeugdigen*. Nationaal Jeugdinstituut.
NJi (2020) *Werken aan mentale gezondheid van jongeren*. Nationaal Jeugdinstituut.
Pinkster, F. (2022). *Buurteffecten. Lexicon nabij sociaal werk (versie 2.0).* Movisie/Werkplaatsen Sociaal Domein.
Rekenkamer Zwijndrecht (2023) *Jongerenwerk Zwijndrecht*.
Reynaert, D., Kemmeren, C., Knevel, J., Lochtenberg, M., Plovie, E., & Tirions, M. (2023). *Sociaal werk als mensenrechtenberoep. Een handelingskader voor de praktijk*. Acco Uitgeverij.
Rijksoverheid (2023). *Hervormingsagenda Jeugd*.
RIVM (2018). Themaverkenning 1: Zorgvraag van de toekomst. De mentale druk op jongeren lijkt toe te nemen. In: *Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2018*. Geraadpleegd via https://www.vtv2018.nl/druk-op-jongeren
RIVM (2021) *LEGO: Bouwstenen voor Leefomgeving en Gezondheid*. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
RIVM (2024a). *Effectieve interventies en beleid.* Mentale gezondheid en preventie. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
RIVM (2024b). Zeer *voorzichtige verbetering in mentale gezondheid jongeren sinds pandemie*. Opgehaald op 3 november 2024 via https://www.rivm.nl/nieuws/zeer-voorzichtige-verbetering-in-mentale-gezondheid-jongeren-sinds-pandemie
RLI (2018) *De stad als gezonde habitat*. Raad voor Leefomgeving en infrastructuur.
RLI (2020). *Toegang tot de stad. Hoe publieke voorzieningen, wonen en vervoer de sleutel voor burgers vormen*. Raad voor de leefomgeving en infrastructuur.
Rozema, P., & Nouws Keij, L. (2024). *De kracht van gemeenschappen: praktijkervaring*. Sociaal bestek
RVS (2018). *Over bezorgd. Maatschappelijke verwachtingen en mentale druk onder jongvolwassenen*. Essay. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving.
RVS (2023). *Kinderen uit de knel.* Raad voor Volksgezondheid en Samenleving.
RVS (2025). *Op de rem! Voorbij de hypernerveuze samenleving*. Raad voor Volksgezondheid & Samenleving.
Shields-Zeeman, L., van Bon-Martens, M., & Smit, F. (2021). *Samen werken aan een mentaal gezonde samenleving: Bouwstenen voor mentale gezondheidsbevordering en preventie*. Een kennissynthese. Trimbos instituut
Ter Avest, D. (2024). De sociaal-fysieke infrastructuur als fundering voor wijken en buurten. In B. Herder, E. Beukers, J. Nijkamp & K. Rusinovic (red.). *De Zachte stad* (47-51). Platform Stad en Wijk.
Tersteeg, A. (2018). *Dealing with diversity* [proefschrift]. Universiteit Utrecht.
Van Baar, J., Bos, N., Kramer, J., & Shields-Zeeman, L. (2022). *Sociale determinanten van mentale gezondheid. Een kennissynthese*. Trimbos instituut.

Van Bon-Martens, M., Kleinjan, M., Hipple Walters, B., Shields-Zeeman, L. & Brink, C. van den. (2022). *Delphistudie 'Definitie Mentale Gezondheid'. Resultaten van een consensusprocedure met verschillende perspectieven*. Trimbos-instituut.

Van Pelt, M., Rensen, P., Spierts, M., & Dermaux, J. (2024). *Samenvatting van het dossier Wat werkt bij Samenlevingsopbouw*. Movisie.

Van Veelen, J., Mellaard, A., & Rodrigues, M. (2025). *De gezondheid in vier buurten in Zwijndrecht*. GGD Zuid-Holland Zuid

Vereniging Canon sociaal werk (2021) *Canon samenlevingsopbouw*. Vereniging Canon sociaal werk.

Verharen, L. (2020). *Being there. Samen werken aan het versterken van Sociale Kwaliteit*. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Vermeij, L., Iedema, J., Boelhouwer, J., Ooms, I., & Kullberg, J. (2021). *Vier typen gemeenten. Een laagdrempelig instrument om de belangrijkste verschillen tussen gemeenten een plek te geven in SCP-onderzoek*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Wessendorf, S. (2014). *Commonplace diversity*. Springer.

Wijntuin, P. G. E. (2019). *"Mijn buurt is leuk en gezellig!": De betekenis van de buurt voor Marokkaans-Nederlandse jongeren in achterstandswijken*. [proefschrift]

Winsemius, A., Ballering, C., Scheffel, R., & Schoorl., R. (2016). *Wat werkt bij sociaal en gezond? Over de bijdrage van sociale factoren aan gezondheid*. Movisie.

Werkplaats Sociaal Domein
Zuid-Holland Zuid

De mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen staat onder druk. Naast hulp en ondersteuning voor het individu is inzet op collectieve steunstructuren en op de kwaliteit van de leefomgeving van groot belang. Op welke wijze kan jongerenwerk passende ondersteuning bieden? Dit is onderzocht in de gemeente Zwijndrecht.

Het onderzoek laat zien dat de mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen in Zwijndrecht vraagt om een meer samenhangende, preventieve en collectieve aanpak. Ondanks verscheidene voorzieningen, ontmoetingsplekken en betrokken organisaties, is de aandacht voor mentale gezondheid beperkt en is het jongerenwerk versnipperd georganiseerd. Door de kwaliteiten van Diverz en METS beter te verbinden, kan een toegankelijker ondersteuningsnetwerk ontstaan waarin ontmoeting, vertrouwen, zeggenschap en eigenaarschap van jongeren centraal staan. Dit vraagt om een gezamenlijke visie, duurzame samenwerking en voldoende financiële en organisatorische ruimte om langdurig in buurten aanwezig te zijn en jongeren te betrekken bij het vormgeven van hun leefomgeving en de ondersteuning die zij nodig hebben.